

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE RECHTBANKEN IN DE JAREN ZEVENTIG: EEN EXPLOSIË VAN ZAKEN?

1. Inleiding

Zoals in vele ons omringende landen vormt het probleem van de achterstand en de explosie van het aantal zaken ook in Belgische juridische kringen een heet hangijzer. De heer R. Verheyden, procureur-generaal bij het Hof van Beroep van Antwerpen resumeert dit zeer goed, waar hij stelt: «Uit de parlementaire bescheiden, in het bijzonder betreffende de discussies over de begroting van het Ministerie van Justitie, leert men dat de achterstand in rechtszaken de grote bezorgdheid vormt van onze politici. Vele colloquia hadden insgelijks reeds deze materie als onderwerp. Allerhande suggesties en ideeën worden naar voren gebracht»¹.

De toename van het aantal zaken wordt met veel overtuiging voorgestaan en wordt soms, maar niet altijd, ook door feitenmateriaal gestaafd. Men kan zich afvragen of het allemaal wel zo'n vaart loopt. Deze bijdrage neemt daarom de activiteiten van de hoven en rechtbanken onder de loupe in een ietwat bredere context en gedurende de afgelopen tien jaar 1970-1980. Is er sprake van een veralgemeende «litigation explosion» of worden alleen bepaalde rechtbanken hierdoor getroffen?

Bij het beantwoorden van deze vraag stootten wij echter andermaal op de ontoereikendheid van het statistisch basis-materiaal². Bij de gegevens waarop deze bijdrage steunt, passen dan ook vooraf een drietal bemerkingen.

In de eerste plaats bestaan er belangrijke *lacunes* in de gerechtelijke statistieken. Zo variëren de beschikbare gegevens in de loop van de behandelde periode, wat problemen schept voor de vergelijkbaarheid. Een zinvolle indeling ratione materiae is niet bestaande voor de civiele zaken. Over de duur der zaken of over de aard der partijen vindt men evenmin gegevens terug. Vooral de burgerlijke statistiek kent een stiefmoederlijke behandeling.

In de tweede plaats laat ook de *actualiteit* van de gerechtelijke statistieken te wensen over. In 1984 zijn slechts de gegevens voor het jaar 1980 volledig gepubliceerd.

Ten slotte kunnen wij een aantal bedenkingen formuleren over de *betrouwbaarheid* van de officiële gerechtelijke statistieken. De gepubliceerde gegevens zijn niet altijd nauwkeurig. Soms verdwijnen tientallen zaken zonder dat hiervoor een verklaring wordt gegeven. Insiders beweren dat de belangrijkste functie van de officiële statistieken erin bestaat argumenten te smeden voor het verhogen van de personeelssterkte. In dat geval behoren manipulaties tot de mogelijkheden. Zo drijven bepaalde rechtbanken hun input op door zaken te splitsen zodat zij cijfermatig meer gewicht krijgen. Andere produceren kunstmatig veel tussenvonnissen. Wellicht kleven dergelijke tekortkomingen dikwijls aan statistieken, hetgeen niet wegneemt dat zij tot voorzichtigheid bij de interpretatie aansporen.

Dit artikel bevat twee hoofdthema's. Het eerste deel behandelt de evolutie die de activiteiten der rechtbanken, zowel in civiele als strafzaken ondergingen van 1970 tot 1980. In een tweede paragraaf relateren wij deze cijfers aan het aantal magistraten en gaan wij de ontwikkeling van hun caseload na.

In deze bijdrage handelen wij uitsluitend over de evolutie van alle rechtbanken samen, op nationaal niveau. Dit neemt niet weg dat er tussen de rechtbanken onderling grote verschillen kunnen bestaan.

2. Evolutie van de activiteiten van hoven en rechtbanken tussen 1970 en 1980

2.1. Algemene evolutie van de burgerlijke en strafzaken

In een eerste beweging hebben wij de jaarlijkse input van alle burgerlijke resp. strafrechtbanken samengeteld om uit te maken welke het snelst aangroeide. Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat de burgerlijke rechtbanken de sterkste toename hebben gerealiseerd. Zonder de arbeidsrechtbanken en de arbeidshoven — waarover wij geen landelijke gegevens hebben — werden in 1970 325.615 burgerlijke zaken ingeleid. In 1980 telt men 441.727 zaken. Stelt men 1970 gelijk aan index 100 dan bedraagt het overeenkomstige cijfer in 1980 136. Dit betekent een toename met 36%.

De evolutie van de strafrechtbanken verloopt anders. In absolute cijfers staan er 215.209 zaken in 1970 genoteerd

¹ R. VERHEYDEN, «De rechtsbedeling in het rechtsgebied», *R.W.*, 1983-84, 2091.

² Zo worden er geen statistieken gepubliceerd over de arbeidsrechtbanken en de arbeidshoven.

tegen 238.665 in 1980, hetgeen een groei betekent van 11%. Toch merkt men aanvankelijk een vrij sterke stijging op tot 1974 met een indexwaarde 121, gevolgd door een daling die tot 1979 doorloopt en slechts lichtjes omgebogen wordt in 1980. In tegenstelling met de burgerlijke rechtbanken kan men dus eerder spreken van een status quo voor de strafzaken behandeld door de rechtbank. Dit wil echter nog niet zeggen dat het aantal van de zaken die buiten de rechtbank om behandeld worden, zoals onmiddellijke inningen en minnelijke schikkingen, niet is toegenomen.

Hebben alle burgerlijke en strafrechtbanken een wijziging in hun activiteit meegemaakt die nauw aansluit bij de totale cijfers of bestaan er integendeel aanzienlijke verschillen tussen de verschillende rechtbanken? Op deze vraag geven wij een antwoord in de volgende paragrafen. Eerst behandelen wij de burgerlijke hoven en rechtbanken, nadien de strafzaken.

2.2. Evolutie van de burgerlijke zaken

a) Nieuwe zaken

Het evolutiepatroon van de nieuwe zaken vertoont een andere vorm naar gelang van de rechtbank in kwestie. Tabel 2 maakt duidelijk dat er voor de *vredegerechten*, hoewel zij kwantitatief het belangrijkste blijven, slechts een geringe stijging is geweest. Ten opzichte van het basisjaar 1970 (index = 100) blijft de stijging van de input beperkt tot 12% in 1979. In 1980 stijgt de index echter tot 126, maar deze sprong kan men wellicht partieel verklaren door een wijziging van de bevoegdheid *ratione summae* der vredegerichten. Inderdaad werd de limiet opgetrokken van 25.000 fr. tot 50.000 fr. De totale stijging blijft beperkt tot een vierde.

Tabel 1: Burgerlijke rechtbanken en strafrechtbanken: vergelijkende evolutie 1970-1980

Jaar	Burgerlijke rechtbanken		Strafrechtbanken	
	N (1)	Index	N (2)	Index
1970	325.615	100	215.209	100
1971	305.062	94	243.558	113
1972	318.215	98	254.401	118
1973	323.524	99	253.355	118
1974	333.877	103	259.613	121
1975	354.750	109	251.744	117
1976	365.012	112	251.822	117
1977	374.620	115	250.983	117
1978	393.948	121	238.317	111
1979	417.059	128	232.163	108
1980	441.727	136	238.665	111

(1) Berekend op het aantal nieuwe zaken bij vredegerichten, rechtbanken van eerste aanleg, rechtbanken van koophandel, hoven van beroep en Hof van Cassatie. Voor de arbeidsrechtbanken en -hoven is geen informatie beschikbaar.

(2) Berekend op het aantal vonnissen van de politierechtbanken, het aantal nieuwe zaken bij correctionele rechtbanken en de hoven van beroep, en het aantal arresten van het Hof van Cassatie.

De *rechtbanken van koophandel* kennen, afhankelijk van het referentiejaar (1970 of 1971) geen toename of stijging met 54%.

Veel sterker is de aangroei bij de *rechtbanken van eerste aanleg* en de *hoven van beroep*. In de periode 1970-1980 verdubbelt hun input. De sterkste stijging valt echter het *Hof van Cassatie* ten deel. Het Hof kreeg in 1970 272 nieuwe zaken te behandelen. Dit aantal bedraagt 717 in 1980 of een vermeerdering met 264%.

Belangrijk is nog de vaststelling dat de toename bij vrijwel alle rechtbanken progressief en geleidelijk verloopt en zelden met plotselinge sprongen. Dit betekent dat er zich een fundamentele groeitrend aftekent, die bepaalde eenmalige gebeurtenissen zoals een bevoegdheids- of wetswijziging overstijgt.

Wij hebben er reeds op gewezen dat — bijna onbegrijpelijk — de statistieken over de arbeidsrechtbanken en de arbeidshoven niet gepubliceerd worden. Om toch een idee te krijgen van hun evolutie hebben wij de gegevens van de Arbeidsrechtbank resp. het Arbeidshof te Antwerpen verzameld. De *Arbeidsrechtbank te Antwerpen* vertoont van 1973 tot 1983 een stijging met 27%. Het *Arbeidshof te Antwerpen* noteert van 1976 tot 1983 een toename van de input met 22%. Deze cijfers liggen in de omgeving van de groei der vredegerichten. Overigens hebben beide rechtbanken een lichte terugval in het aantal nieuwe zaken meegemaakt na 1980.

b) Achterstand

De vorige paragraaf maakte duidelijk dat er in de meeste burgerlijke rechtbanken een aanzienlijke toename van het aantal nieuwe zaken te noteren viel. Men kan zich afvragen of deze aangroei repercussies heeft op het aantal nog te berechten zaken op het einde van het jaar. Hiermee wordt het onderwerp «achterstand» aangesneden, momenteel een veel besproken thema in gerechtelijke kringen. Deze topic wordt echter soms nogal emotioneel behandeld en niet altijd gesteund door cijfermateriaal. Ook laat men zich wel eens verleiden door — weliswaar indrukwekkende — absolute getallen. Wij menen dat de beste manier om de achterstand te benaderen erin bestaat deze zowel in absolute als in relatieve termen uit te drukken. Een interessante methode vormt de berekening van de *relatieve achterstand*. Deze verkrijgt men door het aantal nog te berechten zaken van een bepaald jaar te delen door het totaal aantal afgehandelde zaken gedurende datzelfde jaar. Dit cijfer drukt de te verwachten tijd uit die theoretisch nodig is om alle zaken af te werken en dit bij een constant afhandelingstempo.

Het gaat vanzelfsprekend om een benadering. De aldus verkregen waarde ligt — althans voor burgerlijke zaken — te hoog, daar in de nog te berechten zaken een aantal — de facto — reeds beëindigde geschillen zitten. Dit zijn zaken die om de een of andere reden nog niet geschrapt zijn of zaken waarin niets meer gebeurt. Het is moeilijk het juiste aantal hiervan te schatten. In onze nog niet gepubliceerde studie van de Algemene Rol van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Antwerpen telden wij 24% zaken die na 6 jaar nog niet beslecht waren. Omdat er soms gedurende jaren niets meer gebeurde, kan men aannemen dat de meerderheid hiervan in feite reeds beëindigd is. De *absolute achter-*

Tabel 2: Evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de burgerlijke rechtbanken

Jaar	Vrederechten		Rechtb. eerste aanleg		Rechtb. koophandel		Hoven van beroep		Hof van Cassatie	
	Nieuwe zaken (¹)	Index	Nieuwe zaken (²)	Index	Nieuwe zaken (²)	Index	Nieuwe zaken (²)	Index	Nieuwe zaken	Index
1970	150.537	100	72.845	100	95.284	—	6.677	100	272	100
1971	165.359	110	70.727	97	61.766 (¹)	100	6.849	103	361	133
1972	157.942	105	90.413	124	62.448	101	7.028	105	384	128
1973	156.638	104	90.484	124	68.742	111	7.269	109	391	141
1974	158.165	105	95.783	131	71.441	116	7.994	120	494	182
1975	163.729	109	99.517	137	82.332	133	8.676	130	496	182
1976	163.420	109	105.512	145	86.174	140	9.416	141	490	180
1977	159.095	106	118.657	163	86.089	139	10.212	153	567	208
1978	162.491	108	132.471	182	87.264	141	11.213	168	569	209
1979	168.554	112	141.827	195	93.781	152	12.091	181	716	263
1980	190.219	126	142.274	195	95.154	154	13.363	200	717	264

(¹) Door een wijziging in de bevoegdheid *ratione summae* werden ongeveer 30.000 zaken naar de vrederechten getransfereerd. Merkwaardig is dat dit niet tot een evenredige toename van het aantal zaken voor de vrederechten geleid heeft. 1971 wordt als basis gebruikt voor de rechtbanken van koophandel.

(²) Nieuwe zaken op de rol, verzoekschriften en kort gedingen.
Bron: N.I.S.

stand krijgt men door het aantal nog te berechten zaken van een bepaald jaar te delen door dat van een referentiejaar (in casu 1970).

Tabel 3, die de evolutie van de absolute en de relatieve achterstand uitdrukt, geeft aan dat deze bij alle burgerlijke rechtbanken in sterk stijgende lijn gaat. Alle gegevens hebben overigens betrekking op de zaken op de rol. Over de

verzoekschriften hebben wij geen informatie en de korte gedingen moeten per definitie zeer snel behandeld worden.

Absolute en relatieve achterstand gaan bij de meeste rechtbanken hand in hand. Alleen is het niveau waarop de relatieve achterstand begint erg verschillend van rechtbank tot rechtbank.

Koploper in beide gevallen zijn de *hoven van beroep*. De

Tabel 3: Evolutie van de achterstand bij de burgerlijke rechtbanken

Jaar	Vrederechten			Rechtbanken van eerste aanleg (²)			Rechtbanken van koophandel (²)			Hoven van beroep (²)			Hof van Cassatie		
	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand (¹)	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand (¹)	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand (¹)	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand (¹)	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand (¹)
1970	41078	100	0,28	68811	100	2,42	64667	100	0,92	11086	100	2,35	326	100	1,28
1971	48148	117	0,33	76831	112	2,79	65135	101	1,46	12375	112	2,65	320	98	0,90
1972	50945	124	0,36	89482	130	3,12	68424	106	1,48	14452	130	3,43	374	115	1,07
1973	55742	135	0,40	99390	144	3,13	75099	116	1,57	16573	149	3,79	405	124	1,13
1974	61811	150	0,45	112778	164	3,03	84611	131	1,67	12581	113 (³)	1,17 (³)	470	144	1,10
1975	67577	165	0,48	112971	164	3,11	96544	149	1,71	20767	187	4,02	426	131	0,79
1976	73135	178	0,52	124631	181	3,23	109654	170	1,89	23036	208	3,91	374	115	0,77
1977	82565	201	0,62	138653	202	3,43	119714	185	1,83	26020	235	4,40	523	160	1,06
1978	90712	232	0,67	153684	223	3,58	128584	199	1,93	29778	269	4,99	517	159	0,90
1979	101070	246	0,73	170007	247	3,57	138754	215	1,96	33563	303	5,03	568	174	0,85
1980	124690	304	0,74	180562	262	3,87	147736	228	2,05	37952	342	5,29	647	198	0,97

(1) Relatieve achterstand = $\frac{\text{aantal niet-afgehandelde zaken einde jaar}}{\text{aantal zaken afgehandeld gedurende dat jaar}}$

(2) Berekend op zaken op de rol geplaatst.

(3) Tijdens dit jaar werden een groot aantal zaken op de bijzondere rol, die de facto reeds door de partijen beslecht waren, geschrapt.
Bron: N.I.S.

te verwachten tijd nodig om alle nog hangende zaken te beslechten komt in 1980 uit op 5,29 jaar. Zelfs indien men weet dat dit cijfer te hoog geschat is, vormt het nog een achtenswaardig getal. Voor de absolute achterstand is er een toename met 342% ten opzichte van 1970.

Als tweede in de rij komen de *rechtbanken van eerste aanleg*. Al zijn de cijfers minder indrukwekkend dan bij de hoven van beroep, ze wijzen toch op een enorme toename. Zo telt men in 1980 meer dan 180.000 hangende zaken. De relatieve achterstand bedraagt 3,87 jaar, terwijl de absolute achterstand de waarde 262 aanneemt.

Evenmin rooskleurig, doch iets minder alarmerend is de situatie bij de *rechtbanken van koophandel*. De relatieve achterstand verdubbelt van 0,92 jaar in 1970 naar 2,05 jaar in 1980 en voor de absolute achterstand is er eveneens een toename van dezelfde grootteorde (228 in 1980).

Ietwat bedrieglijk is het beeld van de *vredegerechten*. Zowel de absolute als de relatieve achterstand zijn gestegen met een factor 3, maar veel wordt goedge maakt door het lage niveau waarop in 1970 vertrokken werd. Inderdaad bedroeg de relatieve achterstand in 1970 slechts drie maanden. In 1980 bereikt het niveau negen maanden. Dit is uiteraard ook een verdrievoudiging, doch de relatieve achterstand is van alle rechtbanken het geringst.

De kleinste toename kende het *Hof van Cassatie*. Het is de enige rechtbank waar de relatieve achterstand een daling te zien geeft: van 1,28 jaar in 1970 tot 0,97 jaar in 1980. De verdubbeling van de absolute achterstand is in dit licht bekeken minder belangrijk.

c) Beroepsquote

Men kan zich afvragen in hoever deze gegevens een invloed uitoefenen op en/of beïnvloed worden door de geneigdheid van de partijen om hoger beroep aan te tekenen. Neemt deze toe of daalt integendeel het percentage hogere beroepen?

Dit valt niet zo eenvoudig te berekenen, zeker niet voor de *vredegerechten*. In de eerste plaats zijn niet alle zaken der *vredegerechten* ratione summae beroepbaar³. Verder is het aantal verstekvonnissen niet bekend, zodat wij de berekening niet kunnen baseren op het aantal vonnissen op tegenspraak. Met inachtneming van deze bedenkingen — waardoor het cijfer onderschat is — bedraagt de beroepsquote tegen vonnissen van het *vredegerecht* 2,2% in 1970. In 1980 is dit cijfer echter opgeklommen tot 4,4%.

Juister is de berekening van de beroepsratio tegen vonnissen van de *rechtbanken van eerste aanleg* en de *rechtbanken van koophandel* te zamen genomen. Afhankelijk van het gekozen jaar schommelt de beroepsquote tussen 13 en 16%. De veranderingen zijn hier dus beperkter, al is er de laatste jaren wel een lichte neiging tot toename.

Ten slotte relateerden wij de activiteit van het *Arbeidshof te Antwerpen* aan de output van de *arbeidsrechtbank* van hetzelfde arrondissement. De beroepsquote vertoont ook hier slechts lichte schommelingen, met een waarde van

9% in 1983. Men tekent dus relatief minder beroep aan tegen beslissingen van de *arbeidsrechtbank* dan tegen vonnissen van de *rechtbanken van eerste aanleg* en de *rechtbanken van koophandel*.

Als conclusie kan worden gezegd dat het aantal beroepen zeker niet afneemt, doch evenmin een spectaculaire stijging vertoont. De algemene tendens is er eerder een van een lichte toename.

2.3. Evolutie van de strafzaken

a) Vóór de rechtbank

Precies zoals dit het geval is voor burgerlijke geschillen — doch hierover hebben wij geen informatie — eindigen niet alle potentiële strafzaken voor de rechtbanken. Alvoors naar de evolutie bij de rechtbanken zelf te kijken past het wellicht onze aandacht even te verruimen naar de afhandeling van de vastgestelde misdrijven in het algemeen. Een eerste beperking hierbij is uiteraard dat wij moeten uitgaan van alle door de bevoegde instanties *vastgestelde* misdrijven. Alle niet vastgestelde of niet aangegeven misdrijven blijven kwantitatief buiten ons gezichtsveld. In de tweede plaats bestaat er helaas geen landelijke informatie over het totaal aantal vastgestelde misdrijven. Om toch een idee te krijgen van het afhandelingsschema hebben we gepoogd het verloop ervan te reconstrueren voor het *gerechtelijk arrondissement Antwerpen* en dit door de gegevens ter plaatse te gaan opnemen. Als voorbeeld wordt het jaar 1980 genomen. Tabel 4 geeft hiervan een overzicht. Bij de interpretatie van deze resultaten mag men echter niet uit het oog verliezen dat sommige cijfers slechts schattingen zijn en de precieze bestemming van een zaak zonder een grondig bijkomend onderzoek niet altijd duidelijk is. Alleen de grootteorde van de cijfers heeft dus een reële betekenis. Het totaal aantal vastgestelde misdrijven in de loop van 1980 bedraagt bijna 362.000⁴. Bijna drievierde ervan wordt overgezonden aan het parket van de politierechtbank en iets meer dan een kwart aan het parket van de correctionele rechtbank.

Meer dan eenderde (35%) van de zaken die worden behandeld door het parket van de politierechtbank, resulteert in een «*onmiddellijke inning*». Het gaat hier om de bekende boetezegels. Bijna alle voorstellen tot onmiddellijke inning worden uiteindelijk aanvaard. Wanneer een misdrijf niet voor «*onmiddellijke inning*» in aanmerking komt (dit hangt o.m. af van de aard van de overtreding en van de bevoegdheid van de verbaliserende agent), kan het parket een «*minnelijke schikking*» voorstellen. Ongeveer 90% van deze voorgestelde minnelijke schikkingen wordt door de betrokkenen aanvaard.

³ Sedert 1980 bedraagt deze grens 15.000 fr. Daarvoor was de limiet 3.500 fr.

⁴ Geëxtrapoleerd naar de Belgische situatie geeft dit bij benadering een totaal van 3,5 à 4 miljoen vastgestelde misdrijven.

Tabel 4: Afhandelingschema van het aantal in 1980 vastgestelde misdrijven in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen

Aantal vastgestelde misdrijven in 1980				
		361.789		
Parket politierechtbank			Parket correctionele rechtbank	
262.783 (73 % v/h totaal)	%	99.006 (27 % v/h totaal)		
- sepot	21	- sepot	68	
- onmiddellijke inning: aanvaard	35	- samenvoeging	9	
(± 100 % van de voorgestelde)		- minnelijke schikking	0,1	
- minnelijke schikking: aanvaard	30	- dagvaarding	4	
(± 90 % van de voorgestelde)		- verwezen naar ander parket	4	
- dagvaarding	6	- naar onderzoeksrechter	6	
- andere (o.a. kijk- en luistergeld, naar		- naar jeugdrechtbank	3	
jeugdrechtbank, onbekend)	8	- zonder beslissing op einde van het jaar	6	
	100		100	

Deze aanvaarde minnelijke schikkingen nemen 30% in van alle zaken die door het parket der politierechtbank behandeld worden. De niet aanvaarde minnelijke schikkingen leiden in de regel tot een dagvaarding.

Belangrijk is nog het aantal *septs*. Dit komt voor in 21% van de gevallen. Uiteindelijk maakt dit dat er slechts in 6% voor de rechtbank *gedagvaard* wordt. Slechts een klein gedeelte van de vastgestelde misdrijven wordt dus effectief door de politierechter behandeld⁵.

Van de misdrijven die aan het parket van de correctionele rechtbank worden overgezonden, eindigt slechts 4% in een effectieve *dagvaarding*⁵. Bijzonder merkwaardig is dat liefst 68% van alle door het parket van de correctionele rechtbank behandelde zaken wordt *geseponeerd*. Procentueel ligt het aantal seponeringen meer dan driemaal hoger bij de correctionele rechtbank dan bij de politierechtbank.

Wanneer men deze septs nader bekijkt, dan blijkt het in 60% onmogelijk de dader(s) te dagvaarden omdat deze niet bekend is (zijn) en bij 29% van alle septs wordt een vervolging «ongeleg» geacht (= beleidsepot). In de resterende gevallen is het misdrijf niet bewezen (4%), heeft de benadeelde partij afstand gedaan van haar eis (2%) of blijkt het feit geen misdrijf te zijn (4%). Natuurlijk mag hierbij niet uit het oog worden verloren dat een seponering voor de strafrechtbank niet noodzakelijk betekent dat de zaak geen verder civielrechtelijk gevolg kan hebben.

Al deze gegevens hebben dus betrekking op de parketten van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Het zou bijzonder interessant zijn, als wij konden nagaan in hoeverre dit totale pakket misdrijven ook nationaal al dan niet is toegenomen en wat het afhandelingschema is.

De beschikbare gegevens maken het ons echter alleen mogelijk een tipje van de sluier op te lichten. Zo groeide het aantal voorgestelde minnelijke schikkingen voor de politieparketten van 1970 tot 1980 met 57%. Anderzijds steeg de werklust van de correctionele parketten met 44% in dezelfde periode.

b) Nieuwe zaken

Slechts een miniem gedeelte van de vastgestelde misdrijven eindigt in een dagvaarding voor de rechtbank. Nu zijn er verschillende scenario's denkbaar, ermee rekening houdend dat het totale pakket der vastgestelde misdrijven redelijk sterk toegenomen is. Een eerste mogelijkheid is dat de activiteiten der rechtbanken ongeveer op dezelfde wijze toenemen. In tweede instantie is het denkbaar dat relatief meer zaken buiten de rechtbank om worden beslecht, hetgeen resulteert in geen of een kleine toename van de strafzaken. Ten derde kan de input der strafrechtbanken sneller toenemen dan die der parketten.

Zoals blijkt uit tabel 5 sluit het tweede scenario het dichtst aan bij de realiteit. Over het geheel genomen kan men eerder spreken van een status quo. Dit impliceert dus dat relatief meer zaken buiten de rechtbank om afgehandeld worden.

De enige kleine uitzondering hierop vormen de *politierechtbanken*. Weliswaar is hun activiteit van 1970 tot 1980 slechts met 14% toegenomen, maar in 1974 bedroeg de index 127. Na 1974 volgde echter een daling.

Het jaarlijkse aantal nieuwe zaken bij de *correctionele rechtbanken* overtreft in 1980 het cijfer van 1970 met slechts 3%. In de jaren 1973 tot 1975 kan een lichte stijging worden vastgesteld. Nadien treedt echter weer een daling op tot 1979.

Een zelfde trend kenmerkt de *hoven van beroep* en het *Hof van Cassatie* in strafzaken. Ook daar is er geen substantiële toename van de input.

⁵ Dit betekent niet dat sommige zaken niet voor een andere rechtbank komen of later (bijvoorbeeld na verder onderzoek) toch voor de politie- of correctionele rechtbank worden ingeleid.

Tabel 5: Evolutie van het aantal nieuwe zaken bij de strafrechtbanken⁽¹⁾

Jaar	Politierechtbank		Correctionele rechtbank		Hoven van beroep		Hof van Cassatie	
	Aantal vonnissen ten gronde	Index	Aantal nieuwe zaken	Index	Aantal nieuwe zaken	Index	Aantal arresten	Index
1970	147.545	100	60.008	100	6.479	100	1.177	100
1971	178.466	121	57.919	97	6.096	94	1.077	92
1972	184.065	125	62.046	103	7.349	113	941	80
1973	181.481	123	63.785	106	7.034	109	1.055	90
1974	187.806	127	63.529	106	7.084	109	1.194	101
1975	178.075	121	65.386	109	7.188	111	1.095	93
1976	180.612	122	63.267	105	6.886	106	1.057	90
1977	181.373	123	61.715	103	6.782	105	1.113	95
1978	171.297	116	59.351	99	6.518	101	1.151	98
1979	166.393	113	58.199	97	6.463	100	1.198	102
1980	168.729	114	61.884	103	6.794	105	1.258	106

⁽¹⁾ Bij de politierechtbanken en het Hof van Cassatie is er geen informatie over het aantal nieuwe zaken. Daarom wordt het aantal vonnissen resp. arresten als indicator gebruikt.

Bron: N.I.S.

c) Achterstand

Bij de civiele rechtbanken leidde de sterke toename van het aantal zaken tot een snelle stijging van de achterstand, die soms dramatische proporties aannam. Staan de strafrechtbanken er in dit opzicht beter voor? Tabel 6 brengt hiervoor de nodige gegevens aan. Het antwoord is inderdaad positief. De relatieve achterstand, te weten de tijd nodig om alle nog hangende zaken af te werken, neemt nergens alarmerende verhoudingen aan. De hoogste relatieve achterstand bedraagt zowat een half jaar. Dit gebeurt bij de *hoven van beroep*, waar de achterstand overigens in absolute termen verdubbelde ten opzichte van het referentiejaar 1970. Bij de *correctionele rechtbanken* is er een zeer lichte toename van de achterstand. De absolute achterstand ligt

31% hoger, maar dit heeft slechts geringe repercussies op de relatieve achterstand. Deze schommelt gedurende de gehele periode tussen drie en vier maanden. Het *Hof van Cassatie* ten slotte geeft nog een ander beeld te zien. Hier brokkelt de achterstand aanvankelijk zeer snel af tot in 1977. Nadien neemt het aantal hangende zaken weer toe, doch in 1980 ligt de achterstand nog aanzienlijk lager dan in 1970.

Er zijn geen gegevens bekend over de nog niet afgehandelde zaken bij de politierechtbanken. Het probleem neemt er wellicht evenmin een grote omvang aan.

d) Beroepsquote

Het proportioneel aantal vonnissen waartegen hoger beroep wordt aangetekend, blijft relatief constant in de loop

Tabel 6: Evolutie van de achterstand bij de strafrechtbanken

Jaar	Correctionele rechtbanken			Hoven van beroep			Hof van Cassatie		
	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand ⁽¹⁾	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand ⁽¹⁾	Hangende zaken	Absolute achterstand (1970 = index 100)	Relatieve achterstand ⁽¹⁾
1970	15.155	100	0,25	1.962	100	0,30	550	100	0,47
1971	18.540	122	0,33	1.829	93	0,29	386	70	0,36
1972	20.650	136	0,33	2.870	146	0,43	473	86	0,50
1973	16.498	109	0,25	3.251	166	0,48	532	97	0,50
1974	16.489	109	0,25	3.797	194	0,57	428	78	0,36
1975	17.003	112	0,25	4.145	211	0,62	351	64	0,32
1976	15.386	102	0,24	4.343	221	0,65	297	54	0,28
1977	16.181	107	0,25	4.539	231	0,67	224	41	0,20
1978	20.002	132	0,33	4.610	235	0,70	281	51	0,24
1979	18.553	122	0,30	4.107	209	0,58	325	59	0,27
1980	19.877	131	0,31	3.928	200	0,57	417	76	0,33

⁽¹⁾ Relatieve achterstand = $\frac{\text{aantal niet-afgehandelde zaken einde jaar}}{\text{aantal zaken afgehandeld gedurende het jaar}}$

Bron: N.I.S.

van de beschouwde tien jaar. De beroepsquote bedraagt 6 à 7% tegen vonnissen van de politierechtbanken en 10 à 11% bij vonnissen van de correctionele rechtbank. Beide cijfers zijn overigens slechts benaderend.

3. Evolutie van de magistraten en hun «caseload»

Het is niet omdat het aantal zaken stijgt, dat de achterstand per definitie moet toenemen. Een hoger werktempo bijvoorbeeld kan dit geheel of gedeeltelijk opvangen. Ook een betere omkadering of een efficiëntere rechtbankorganisatie kunnen hierin verbetering brengen. Het lijkt dus erg nuttig de evolutie van het magistratenkorps, naast dat van het andere rechtbankpersoneel en de advocaten en de notarissen cijfermatig uit te tekenen. Dit wordt gedaan in tabel 7. Omdat de gepubliceerde gegevens — o.a. afkomstig uit de begroting van het Ministerie van Justitie — onvoldoende nauwkeurig gespecificeerd zijn en soms gewijzigd worden in de loop van de jaren, kan men enkel de trend aangeven. Het aantal *magistraten* (zowel rechters als parket) groeide de laatste tien jaar aan met nauwelijks 5%. Voor het *overige personeel van de rechtbanken* was er daarentegen een aanzienlijke aangroei van 45%. Dit doet de vraag rijzen of hierdoor een gedeelte van de taken van de magistraten naar niet-magistraten overgeheveld is. Hierop kunnen wij moeilijk antwoorden. In ieder geval is het zo dat de afschaffing

van de avoués voor een uitbreiding van het takenpakket van het griffiepersoneel heeft gezorgd.

De evolutie van de *advocatengroep* vertoont een totaal ander patroon. Van 1970 tot 1983 is er bijna een verdubbeling geweest. Is dit één van de oorzaken van de toename in de burgerlijke zaken? Jammer genoeg ontbreekt hierover alle informatie, maar het blijft een topic die het bestuderen waard is. Het aantal *notarissen* ten slotte is niet noemenswaardige aangegroeid.

Uit het voorgaande kan men reeds afleiden dat de «caseload» of de belastingsgraad van de rechters tussen 1970 en 1980 is verzwaaard. De caseload wordt berekend door het aantal gedurende een jaar behandelde zaken te delen door het aantal rechters en drukt dus het aantal zaken uit dat gemiddeld per rechter wordt afgewerkt. Dit gegeven heeft niet alleen een betekenis voor de magistraten zelf, maar kan ook een invloed uitoefenen op de kwaliteit van de rechtsbedeling. Overbelasting kan deze in het gedrang brengen. Bij de berekening van de «caseload» in tabel 8 kunnen wij het onderscheid tussen strafzaken en burgerlijke zaken niet meer aanhouden. Dit ligt voor de hand, daar bepaalde rechters zowel burgerlijke zaken als strafzaken behandelen. Daarenboven hebben wij geen informatie over het aantal rechters die zich resp. met burgerlijke en strafzaken bezighouden. Het samenvoegen van beide oefent uiteraard een nivellerend en dus vertekenend effect uit.

Tabel 7: Vergelijking van de evolutie van het aantal magistraten¹, ander rechtbankpersoneel, advocaten en notarissen

	Magistraten (3)	Index	Ander (3)	Index	Advocaten (4)	Index	Notarissen (4)	Index
1970	1230 (2)	—	2593 (2)	—	3704	100	1207	100
1971	1232 (2)	—	2452 (2)	—	3813	103	1202	100
1972	1548	100	3445	100	3988	108	1209	100
1973	1554	100	3598	104	4310	116	1209	100
1974	1545	100	3624	105	4600	124	1214	101
1975	1594	103	4568	133	4926	133	1214	101
1976	1612	104	4754	138	5338	144	1214	101
1977	1624	105	4896	142	5658	153	1220	101
1978	1630	105	5059	147	5931	160	1221	101
1979	1625	105	4941	143	6096	165	1225	101
1980	1619	105	4953	144	6336	171	1225	101
1981	1617	104	4993	145	6648	179	1226	102
1982	1618	105	4978	144	6982	189	1226	102
1983	1614	104	4990	145	7351	198	1226	102

(1) Bevat alle magistraten van vredegerichten en politierechtbanken, rechtbanken van eerste aanleg en correctionele rechtbanken, rechtbanken van koophandel, arbeidsrechtbanken, hoven van beroep, arbeidshoven en Hof van Cassatie.

(2) Geen gegevens voor de arbeidsrechtbanken en arbeidshoven.

(3) Bron: Begrotingen Ministerie van Justitie.

(4) Bron: N.I.S.

Tabel 8 maakt het mogelijk te besluiten dat van 1970 tot 1980 de caseload der rechters inderdaad toegenomen is, hoewel slechts in belangrijke mate bij de *rechtbanken van eerste aanleg* en de *correctionele rechtbanken*. In tien jaar tijd behandelen de rechters zowat 50 % meer zaken. Bij de *vredegerichten* bereikte de aangroei slechts 14 % en bij het *Hof van Cassatie* 18 %. Bij de *rechtbanken van koophandel* ten slotte is er een daling van het gemiddeld aantal zaken dat door een rechter behandeld wordt, met 29 % in

vergelijking met 1970. Ten opzichte van 1971 is er evenwel een status quo.

De interpretatie van deze gegevens vergt natuurlijk enige voorzichtigheid. In de eerste plaats nemen niet alle zaken evenveel tijd in beslag. Verder weten wij niet welk percentage zaken plaatsvervangende rechters voor hun rekening nemen. Ten slotte bestaan er kamers met meerdere rechters.

Deze bepalingen in acht genomen mag men toch stellen

dat de enorme toename van het aantal zaken — vooral voor de burgerlijke rechtbanken — voornamelijk geleid heeft tot een groeiende achterstand en slechts gedeeltelijk resulteert in een verhoogde caseload. De verhouding tussen beide is echter niet dezelfde voor de verschillende rechtbanken. Vooral bij de hoven van beroep is de toename van de caseload klein in vergelijking tot de snel aangroeiende achterstand. Bij de rechtbanken van eerste aanleg daarentegen wordt de achterstand beperkt door een substantiële verhoging van de caseload der rechters.

4. Besluit

De vraag of er het afgelopen decennium sprake is geweest van een «litigation explosion» en van een parallelle toename van de achterstand kan men niet ongunstige positief beantwoorden.

Het aantal vastgestelde misdrijven is enerzijds wel sterk gestegen op het niveau van de parketten, maar dit heeft niet geleid tot een evenredige verhoging van de activiteiten der *strafrechtbanken*. Slechts een kleine fractie van de vastgestelde misdrijven wordt effectief door deze rechtbanken behandeld.

Tabel 8: Caseload van de rechters⁽¹⁾

	Vrederechten + Politierechtbanken ⁽²⁾		Rechtbanken van eerste aanleg + correctionele rechtbanken ⁽³⁾		Rechtbanken van Hoven van beroep ⁽⁵⁾ koophandel ⁽⁴⁾		Hof van Cassatie	
	Caseload	Index	Caseload	Index	Caseload	Index	Caseload	Index
1970	1511	100	329	100	1621	100	100	62
1971	1622	107	321	98	1170	72	96	63
1972	1467	97	380	116	919	57	86	50
1973	1452	96	391	119	966	60	89	54
1974	1487	98	418	127	959	59	140 ⁽⁶⁾	62
1975	1500	99	414	126	1099	68	96	63
1976	1515	100	425	129	919	57	87	59
1977	1520	101	424	129	961	59	92	62
1978	1544	102	439	133	989	61	94	66
1979	1549	103	464	141	1064	66	105	72
1980	1717	114	486	148	1154	71	109	73

⁽¹⁾ Vanaf 1976 was er alleen informatie over het totaal aantal magistraten. Het aantal rechters steunt gedeeltelijk op schattingen.

⁽²⁾ Bij de politierechtbanken hebben wij het aantal vonnissen ten gronde genomen. Bij de vrederechten het totaal aantal afgehandelde zaken en het aantal oproepingen ter verzoening.

⁽³⁾ Met inbegrip van de zaken op verzoekschrift en de korte gedingen voor de rechtbanken van eerste aanleg.

⁽⁴⁾ Aantal beëindigde zaken en de zaken op verzoekschrift.

⁽⁵⁾ Met inbegrip van de zaken op verzoekschrift en de korte gedingen.

⁽⁶⁾ Tijdens dat jaar werden veel meer zaken van de rol geschrapt dan anders.

Daarentegen kan men bij de *civiele rechtbanken* wel degelijk spreken van een «litigation explosion», die belangrijker wordt naarmate het hiërarchisch niveau van de rechtbank stijgt. Bij de vrederechten blijft de aangroei van de nieuwe zaken tussen 1970 en 1980 beperkt tot een vierde. De rechtbanken van eerste aanleg en de hoven van beroep werden geconfronteerd met een verdubbeling van de input, terwijl het relatief aantal zaken van het Hof van Cassatie grosso modo met een factor 2,5 toenam.

Vervolgens waren wij geïnteresseerd in de repercussies van de evolutie op de *achterstand* van de betrokken rechtbanken. Voor de strafrechtbanken bleven de gevolgen vrij beperkt. De achterstand die ook in 1970 geringe proporties vertoonde, nam niet significant toe. Hierbij moet misschien een uitzondering worden gemaakt voor de hoven van beroep, waar niettemin alle nog hangende zaken binnen iets meer dan een half jaar afgehandeld zouden kunnen worden.

Erger waren de gevolgen bij de burgerlijke rechtbanken. De achterstand neemt bijna dramatische proporties aan op

het niveau van de hoven van beroep. De situatie is niet veel beter bij de rechtbanken van eerste aanleg. Ook bij de rechtbanken van koophandel valt een verdubbeling te noteren. Minder getroffen zijn de vrederechten en het Hof van Cassatie, al is dit bij de vrederechten vooral te danken aan de nauwelijks bestaande achterstand in 1970.

In een derde beweging onderzochten wij de evolutie van de magistraten en hun *caseload*. Het aantal magistraten zelf kende — waarschijnlijk als gevolg van budgettaire beperkingen — slechts een geringe aangroei. Daarentegen nam het overige rechtbankpersoneel wel significant toe. De vraag werd gesteld — maar niet beantwoord — of dit ook inhield dat een aantal taken van magistraten naar niet-magistraten werden overgeheveld.

In snelheid van aangroei werd het overige rechtbankpersoneel nog overtroffen door de advocaten, die in een tijdsperiode van tien jaar verdubbelden. Opnieuw konden wij slechts in het midden laten of dit een van de oorzaken is van de toename van het aantal burgerlijke zaken.

Globaliter leidde de toevloed der nieuwe zaken slechts

gedeeltelijk tot een verhoogde belastingsgraad voor de magistraten. Niettegenstaande de aanzienlijke stijging van de input nam het werktempo van de rechters dus slechts licht toe. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de werklast van de rechters reeds vóór 1970 een plafond bereikt had. Hierover is ons echter geen enkel empirisch onderzoek bekend.

Bij het overschouwen van deze bevindingen — hoe beperkt ook — blijft de vraag hoe het nu verder moet, vanzelfsprekend levensgroot. Een poging tot antwoord erop zou de grenzen van het thema van deze bijdrage overstij-

gen. Wel kan men stellen dat de in juridische kringen meest vertolkte idee van een personeelstoename slechts een partieel antwoord biedt. Wellicht zijn andere structurele en organisatorische ingrepen binnen het terrein van de conflict-afhandeling vereist, waarbij vanuit de sociaal-wetenschappelijke invalshoek ongetwijfeld een niet-geringe bijdrage kan worden geleverd.

E. LANGERWERF

F. VAN LOON

Centrum voor Rechts sociologie
Universiteit Antwerpen (UFSIA)

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 9 MEI 1983

Voorzitter: de h. Meeùs

Raadsheer-rapporteur: de h. Lebbe

Advocaat-generaal: de h. Lenaerts

Advocaten: mrs. De Gryse en Bayart

Sociaal statuut zelfstandigen — Beroepsbezigheid — Begrip.

Het begrip «beroepsbezigheid» wordt niet bepaald door de hoogte van het inkomen dat de activiteit oplevert. Een activiteit kan een beroepsbezigheid zijn, ook wanneer de gemaakte kosten de inkomsten benaderen of zelfs overtreffen.

D. t/ R.S.V.Z.

Gelet op het bestreden arrest, op 5 oktober 1981 door het Arbeidshof te Brussel gewezen;
(...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 3, § 1, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen,

doordat het arrest de veroordeling van eiser tot betaling van achterstallige bijdragen en het verwerpen van het verweer van eiser die in zijn conclusie deed gelden dat hij, bij gebrek aan voldoende «beroepsinkomsten» geen beroepsbezigheid in de zin van artikel 3, § 1, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 uitvoerende, laat steunen op de overweging dat «niet het bedrag van de genoten inkomsten een criterium is voor het al of niet onderworpen zijn aan het sociaal statuut der zelfstandigen», doch «alleen het uitoefenen van een zelfstandige activiteit, eventueel zelfs verlieslatend, van belang is»,

terwijl de «beroepsbezigheid» in de zin van die wetsbepaling een minimum aan inkomen veronderstelt en een verlieslatende bezigheid, of een sporadische activiteit die slechts aanleiding geeft tot vergoedingen die, zoals door eiser werd gesteld in zijn conclusie, hoofdzakelijk de onkosten van de betrokken persoon dekken, geen «beroepsbe-

zigheid» in de zin van artikel 3, § 1, van het koninklijk besluit van 27 juli 1967 kan uitmaken, zodat het arrest het wettelijk begrip «beroepsbezigheid» miskent en artikel 3, § 1, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 schendt:

Overwegende dat, luidens artikel 3, § 1, eerste lid, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, dit besluit onder zelfstandige verstaat, ieder natuurlijk persoon, die in België een beroepsbezigheid uitoefent uit hoofde waarvan hij niet door een arbeidsovereenkomst of door een statuut verbonden is;

Overwegende dat het begrip «beroepsbezigheid» niet wordt bepaald door de hoogte van het inkomen dat de activiteit oplevert; dat een activiteit een beroepsbezigheid kan zijn, ook wanneer de gemaakte kosten de inkomsten benaderen of zelfs overtreffen;

Dat het middel faalt naar recht;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 16 JUNI 1983

Voorzitter: ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaat: mr. De Gryse

Verzekering — Motorrijtuigen — Faillissement van de verzekeraar — 1. Voorrecht van art. 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956 — 2. Bedragen die de schuldenaars van de verzekeraar verschuldigd zijn — Toewijzing aan het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds.

1. Het antwoord op de vraag of het voorrecht van art. 15, § 1, laatste lid, van de wet van 1 juli 1956 kan worden uitgeoefend op het in die bepaling bedoelde bedrag aan premies, hangt niet af van de datum van het faillissement van de verzekeraar noch van de datum van inning door de

curator, maar wel van de aard en bestemming van de betaalde sommen.

2. Ingevolge de wetten van 24 december 1968 en 6 november 1970 moeten de bedragen die sedert het vonnis van faillietverklaring betaald zijn of nog verschuldigd zijn door de schuldenaars van de verzekeraar wegens verplichtingen die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, uitsluitend aan het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds worden toegewezen, na aftrek van een aandeel van ten hoogste 20 % van de premies die van deze bedragen deel uitmaken en in zoverre die bedragen niet bezwaard zijn met het bijzonder voorrecht dat is ingesteld bij art. 15 van de wet van 1 juli 1956.

Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds t/ W. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 15 juni 1982 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, 19, 20, 21 van het koninklijk besluit van 5 juli 1967 houdende algemene verordening betreffende de toelating van en de controle op de ondernemingen die de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen uitoefenen, en 97 van de Grondwet,

doordat het arrest, na te hebben vastgesteld dat het betwiste bedrag van 4.034.804 frank slaat op het saldo van de agentenrekeningen van de faillietverklarde N.V. A. in de tak van de W.A.-motorrijtuigenverzekering, en dat dit saldo door de curator werd gerecupereerd, beslist dat het door de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekeringen ingestelde bijzonder voorrecht van de benadeelden, in wier rechten eiser is gesubrogeerd, niet kan worden uitgeoefend op het genoemde bedrag van 4.034.804 frank, en daartoe steunt op de overwegingen, enerzijds dat het niet gaat om sommen en waarden, door de verzekeraars als zekerheid en als technische reserves in de Deposito- en Consignatiekas en in de depositobanken neergelegd, als bedoeld in artikel 15 van genoemde wet van 1 juli 1956, zulks alleen reeds omdat het niet gaat om in de genoemde instellingen neergelegde sommen, anderzijds dat het bedrag in kwestie evenmin behoort tot de door artikel 21, § 1, van het K.B. van 5 juli 1956, houdende algemene verordening betreffende de toelating van en de controle op de ondernemingen van verplichte aansprakelijkheid motorrijtuigen, opgesomde beleggingscategorieën, waarvan geen enkele betrekking heeft, noch expliciet, noch impliciet, op de bedragen door de curator geïnd als saldo agentenrekeningen, en dat het in het bijzonder niet gaat om «baar geld» in de zin van artikel 21, § 1, 9°, van dat koninklijk besluit, daar «uit niets blijkt en het zelfs onwaarschijnlijk voorkomt dat de curator betalingen in baar geld zou ontvangen en/of bewaard hebben»,

terwijl, eerste onderdeel, het arrest aldus aangetast is door dubbelzinnigheid, minstens onduidelijkheid in de motivering, daar het in het onzekere laat op welk tijdstip het zich heeft geplaatst voor de beoordeling van de samenstelling van de sommen en waarden, waarop het bijzonder voorrecht van de benadeelden, en van eiser die in hun rech-

ten is gesubrogeerd, slaat, hetzij op het tijdstip van de faillietverklaring van de N.V. A., hetgeen zou blijken uit de vaststellingen dat het betwiste bedrag van 4.034.804 frank slaat op saldi van de agentenrekeningen en dat het niet gaat om sommen en waarden neergelegd in de Deposito- en Consignatiekas en in de depositobanken, hetzij op enig tijdstip na de faillietverklaring, en met name op het tijdstip waarop de genoemde saldi door de curator zijn geïnd, hetgeen zou blijken uit de vaststellingen van het arrest dat de betwisting betrekking heeft op door de curator gerecupereerde saldi en uit de vaststelling dat de sommen in kwestie niet het «baar geld» bedoeld in artikel 21, 1, 9°, van het K.B. van 5 juli 1967 omvatten, daar «uit niets blijkt en het zelfs onwaarschijnlijk voorkomt dat de curator betalingen in baar geld ontvangen en/of bewaard zou hebben»; en terwijl het arrest, in laatstgenoemde veronderstelling, aangetast is door onwettigheid aangezien voor de beoordeling van de samenstelling van de sommen en waarden waarop het bijzonder voorrecht van de benadeelden, slachtoffers van verkeersongevallen, slaat, men — overeenkomstig de in het middel ingeroepen wetsbepalingen, met uitzondering van artikel 97 van de Grondwet — zich dient te plaatsen ten tijde van de faillietverklaring en niet erna; het arrest, in zoverre het zich, bij de beoordeling van de vraag of de saldi van de agentenrekeningen van de failliete N.V. A. behoren tot de sommen en waarden waarop het voorrecht van de benadeelden slaat, plaatst op het tijdstip waarop deze saldi door de curator zijn gerecupereerd, derhalve niet wettelijk verantwoord is (schending van de artikelen 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956, 19, 20 en 21 van het koninklijk besluit van 5 juli 1967) en, gezien de boven aangeduide dubbelzinnigheid of onduidelijkheid, niet regelmatig gemotiveerd is, derhalve artikel 97 van de Grondwet schendt;

tweede onderdeel, in zoverre moet worden aangenomen dat het arrest zich, enerzijds voor de beoordeling van de vraag of het bedrag van 4.034.804 frank door de verzekeraar als zekerheid en als technische reserve in de Deposito- en Consignatiekas en in de depositobanken werd neergelegd, plaatst op het tijdstip van de faillietverklaring, en zich anderzijds voor de vraag of het bedrag in kwestie «baar geld» uitmaakt, plaatst op het tijdstip waarop genoemd bedrag «door de curator is ontvangen en/of bewaard», het arrest aangetast is door een tegenstrijdigheid in de motivering, derhalve niet regelmatig gemotiveerd is (schending van artikel 97 van de Grondwet) en het arrest niet wettelijk verantwoord is in zoverre het zich voor de beoordeling van de samenstelling van de sommen en waarden waarop het bijzonder voorrecht van de benadeelden slaat, — in strijd met de hierna volgende in het middel ingeroepen wettelijke bepalingen —, plaatst op enig tijdstip na de faillietverklaring (schending van de artikelen 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956, 19, 20 en 21 van het koninklijk besluit van 5 juli 1967):

Overwegende dat de rechters onder meer nagaan of onder de technische reserves van de faillietverklarde verzekeringsmaatschappij A. ook moeten begrepen worden de netto-saldi van de agentenrekeningen voor het bedrag van 4.034.804 frank, en tot de conclusie komen dat het genoemde bedrag uitsluitend samengesteld is uit aan de agenten betaalde premies en derhalve niet valt onder de sommen en waarden bedoeld in artikel 15, § 1, laatste lid, van de wet

van 1 juli 1956, noch behoort tot een van de categorieën bepaald in het tot uitvoering van dat artikel uitgevaardigde koninklijk besluit van 5 juli 1967;

Overwegende dat het antwoord op de vraag of het voorrecht van artikel 15, § 1, laatste lid, van voormelde wet kon worden uitgeoefend op het bedoelde bedrag aan premies niet afhangt van de datum van het faillissement noch van de datum van inning door de curator, maar wel van de aard en bestemming van de betaalde sommen;

Dat de rechters zich derhalve, onverminderd hun verplichting om op conclusies te antwoorden, waarvan de miskenning niet wordt aangevoerd, niet behoefden uit te spreken over de datum waarop zij zich plaatsten om de gestelde vraag te beantwoorden en het feit dat zij geen datum vermelden, geen dubbelzinnigheid, onduidelijkheid of tegenstrijdigheid tot gevolg heeft;

Dat het middel in zoverre feitelijke grondslag mist;

Dat het middel, in zoverre het stelt dat de rechters zich op de datum van het faillissement moeten plaatsen voor de beoordeling van de vraag of op de bedoelde sommen en waarden het genoemde voorrecht kan worden uitgeoefend, faalt naar recht;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 2, § 2, van de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheid van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds toegelaten bij het koninklijk besluit van 31 januari 1957, 1 en 2 van de wet van 6 november 1970 houdende uitbreiding van het stelsel dat ingevoerd werd door de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheid van het Gemeenschappelijk Motorwaarborgfonds toegelaten bij het koninklijk besluit van 31 januari 1957,

doordat het arrest eerst vaststelt en beslist dat eiser in het faillissement van de N.V. A. beschikt over een bevoorrechte schuldvordering ten belope van 59.932.384 frank definitief en 5.543.000 frank provisioneel, zulks deels als gesubrogeerde in de rechten van de benadeelde partijen ten aanzien van wie de gefailleerde, als verzekeraar van de burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, een schadevergoedingsplicht had, deels als conventioneel gesubrogeerde in de rechten van verzekerden die reeds zelf de benadeelde partijen hadden vergoed en die zodoende zelf gesubrogeerd waren in de rechten van de benadeelden ten aanzien van de gefailleerde N.V. A., en voorts vaststelt dat een bedrag van 4.034.804 frank, zijnde het saldo van de agentenrekeningen van de N.V. A., ten tijde van haar faillietverklaring, door de curator werd gerecupereerd, en dat genoemd bedrag van 4.034.804 frank in werkelijkheid bestaat uit premies, door de verzekeringnemers in de tak van de verplichte verzekering der burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, via de agenten, aan de N.V. A. betaald, en vervolgens beslist dat eiser zijn bijzonder voorrecht, spruitend uit artikel 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956 en artikel 20, § 1, van het koninklijk besluit van 5 juli 1967 niet kan uitoefenen op het bedrag van 4.034.804 frank, bestaande uit door de curator geïnde saldi der agentenrekeningen, aan de gefailleerde verschuldigd uit hoofde van premies in de aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen, en zodoende, op impliciete doch zekere wijze beslist dat op het genoemd bedrag van 4.034.804 frank de schuldvorderingen van andere, in voorkomend geval bevoorrechte

schuldeisers, van de gefailleerde N.V. A., zoals de werknemers, verweerders sub 1 tot 6, zullen kunnen worden uitgevoerd,

terwijl overeenkomstig artikel 2, § 2, van de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheid van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, waarvan de toepassing door artikel 1 van de wet van 6 november 1970 is uitgebreid tot de faillissementen van verzekeraars die, zoals het geval is voor de N.V. A., failliet verklaard werden tussen de datum van het in werking treden van genoemde wet van 24 december 1968 en die van het in werking treden van genoemde wet van 6 november 1970, de bedragen die sedert het vonnis van faillissementsverklaring betaald zijn of nog verschuldigd zijn door de schuldenaars van de verzekeraar wegens verplichtingen die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, uitsluitend aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds worden toegewezen, zij het dan dat de premies die van deze bedragen deel uitmaken, slechts na aftrek van een aandeel van ten hoogste 20 pct., vertegenwoordigend belastingen, kosten en bijpremies, worden toegewezen, en terwijl overeenkomstig artikel 2 van de eerder genoemde wet van 6 november 1970 houdende uitbreiding van het stelsel dat ingevoerd werd door de wet van 24 december 1968, de bepalingen van hierboven genoemd artikel 2, § 2, van de wet van 2 december 1968 slechts mogen worden ingeroepen in zover de betrokken bedragen niet bezwaard zijn met het bijzonder voorrecht dat ingesteld werd bij artikel 15 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen; het arrest, nu het tot het besluit komt dat het bedrag van 4.034.804 frank, zijnde een bedrag dat sedert het vonnis van faillietverklaring betaald is of nog verschuldigd is door de schuldenaars van de faillietverklarde verzekeraar wegens verplichtingen die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, niet bezwaard is met het bijzonder voorrecht voortspruitend uit artikel 15, § 1, van de wet van 1 juli 1956, diende te beslissen dat, overeenkomstig de genoemde bepalingen van de wetten van 24 december 1968 en 6 november 1970, het bedrag van 4.034.804 frank uitsluitend aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, dit is eiser, moet worden toegewezen; zodat het arrest door, zij het impliciet doch zeker, te beslissen dat op het bedrag van 4.034.804 frank ook andere schuldvorderingen, met name die van de verweerders sub 1 tot 6, zouden kunnen worden uitgeoefend, en dat dit bedrag derhalve niet uitsluitend aan eiser moet worden toegewezen, de in het middel genoemde bepalingen van de wetten van 24 december 1968 en van 6 november 1970 schendt (schending van artikel 2, § 2, van de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheden van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, 1 en 2 van de wet van 6 november 1970 houdende uitbreiding van het stelsel dat ingevoerd werd door de wet van 24 december 1968):

Over de grond van niet-ontvankelijkheid, door de verweerders aangevoerd en hieruit afgeleid dat het middel niet is aangevoerd voor de feitenrechter en niet gericht is tegen een door de feitenrechter gegeven reden, derhalve nieuw is

en, daar het niet de openbare orde raakt noch op dwingend recht berust, niet voor het eerst in cassatie kan worden aangevoerd ;

Overwegende dat de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheid van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, waarvan de toepassing bij artikel 1 van de wet van 6 november 1970 is uitgebreid tot de faillissementen van verzekeraars die, zoals het geval is met de naamloze vennootschap A., failliet verklaard werden tussen de datum van inwerkingtreding van de eerstgenoemde en het inwerkingtreden van de laatstgenoemde wet, voorziet in een door de wet verleend recht op tegemoetkoming uit 's Lands kas voor de bij ongevallen met motorrijtuigen benadeelde personen, in de zin van artikel 1 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, wanneer de vergoeding van hun schade ten laste kwam van een persoon wiens burgerlijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen gedekt was door een verzekeraar die binnen de voormelde termijn failliet verklaard is ; dat dezelfde wet opdracht geeft aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, eiser, daartoe bekleed met bepaalde rechten en verplichtingen van de W.A.M.-verzekeraar, om de benadeelden te vergoeden voor zover hun recht op vergoeding, alsmede het bedrag ervan, vastgesteld zijn bij een gemeenschappelijke beslissing van het Fonds en van een door de minister van Economische Zaken aangewezen regeringscommissaris ; dat de Koning alle andere modaliteiten, voorwaarden en beperkingen van het optreden van het Fonds bepaalt en dat de financiering van de verplichtingen krachtens die wet geschiedt uit een op de begroting van het genoemde ministerie uitgetrokken voorschot, terwijl de bedragen die het Fonds terugkrijgt, in 's Lands kas moeten worden gestort op de wijze die de Koning bepaalt, en de bedragen die definitief ten laste van het Rijk blijven, zo nodig in de eindrekening worden opgenomen ;

Overwegende dat uit de opzet van de beschreven regeling volgt dat zij in beginsel niet van privaatrechtelijke aard is, maar een tegemoetkoming van de overheid op uitzonderlijke wijze en binnen bepaalde grenzen bestemd voor particulieren die door een als ramp aangemerkt faillissement zijn getroffen en generlei privaatrechtelijk verhaal meer hebben ;

Dat die regeling de openbare orde raakt en dat het Gemeenschappelijk Waarborgfonds niet kan afzien van de invordering van bedragen die het, na inning, zelf in 's Lands kas moet storten ;

Dat het middel, uit miskenning van zodanige regeling afgeleid, de openbare orde raakt en voor het eerst in cassatie kan worden aangevoerd ;

Dat het middel ontvankelijk is ;

Over het middel zelf :

Overwegende dat, ingevolge artikel 2, § 2, van de wet van 24 december 1968 tot voorlopige uitbreiding van de bevoegdheid van het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, ten deze toepasselijk ingevolge artikel 1 van de wet van 6 november 1970, de bedragen die sedert het vonnis van faillietverklaring betaald zijn of nog verschuldigd zijn door de schuldenaars van de verzekeraar wegens verplichtingen die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van verzekeringsovereenkomsten tot dekking van de burgerrechtelij-

ke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen, uitsluitend aan het Gemeenschappelijk Waarborgfonds moeten worden toegewezen, zij het dat, volgens dezelfde bepaling, de premies die van deze bedragen deel uitmaken, slechts worden toegewezen na aftrek van een aandeel van ten hoogste 20 pct. vertegenwoordigend de beheerskosten, de belastingen en de bijpremies bestemd voor het Nationaal Fonds der Gehandicapten ;

Dat ingevolge artikel 2 van de eerder genoemde wet van 6 november 1970 houdende uitbreiding van het stelsel dat ingevoerd werd bij de genoemde wet van 24 december 1968, de bepalingen van het hiervoren aangehaald artikel 2, § 2, van de wet van 24 december 1968 slechts mogen worden ingeroepen in zover de betrokken bedragen niet bezwaard zijn met het bijzonder voorrecht dat ingesteld werd bij artikel 15 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen ;

Overwegende dat het arrest eensdeels vaststelt dat het bedrag van 4.034.804 frank, gevorderd door eiser, «in werkelijkheid bestaat uit premies, door de verzekeringnemers, via de agenten, aan A. betaald», en «slaat op het saldo van de agentenrekeningen, door de curator gerecupereerd», en anderdeels oordeelt dat het bijzonder voorrecht van artikel 15 van de wet van 1 juli 1956 door eiser ten aanzien van dat bedrag niet kan worden uitgeoefend ;

Dat de rechters, nu zij aldus vaststellen dat het ter zake bedragen betreft die sedert het vonnis van faillietverklaring betaald zijn door de schuldenaars van de verzekeraar wegens verplichtingen die rechtstreeks verband houden met de uitvoering van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen en dat het voorrecht van artikel 15 van de wet van 1 juli 1956 ter zake niet kan worden ingeroepen, op grond van die vaststellingen niet wettig hebben kunnen beslissen dat het genoemde bedrag niet uitsluitend aan eiser kon worden toegewezen ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 23 JUNI 1983

Voorzitter-rapporteur : de h. Closon

Advocaat-generaal : de h. Ballet

Advocaten : mrs. Van Ommeslaghe en Simont

1. Testament — Legaat de residuo — Beschikkingsrecht van de eerste begunstigde — 2. Lastgeving — Recht om rekschap te vragen — Derde.

1. Uit de gegevens van de zaak en meer bepaald op grond van bedingen van het huwelijkscontract waarbij de begunstigde van het legaat de residuo het recht werd toegekend om onder bezwarende titel en om niet te beschikken over de gelegateerde goederen, zonder verplichting tot behoud ervan, leidt de rechter wettig af dat de drijfveer van de door de begunstigde verrichte schenkingen de vriendschap van de begunstigde voor de begiftigden bleek te zijn en dat zij aldus niet heeft gehandeld uit afkeer voor die rechtsfiguur, de begunstigten van het overschot niet heeft benadeeld en geen misbruik van haar recht heeft gemaakt.

2. *Personen die derden zijn ten opzichte van de lastgeving, zijn niet bevoegd om de rechtverkrijgenden van de lasthebber te verzoeken aan hen rekenschap te geven van de uitvoering van de opdracht van de lasthebber (art. 1993 B.W.).*

B. e.a. t/ M. e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 6 januari 1982 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 901, 1131, 1133, 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek alsook van het algemeen rechtsbeginsel dat rechtsmisbruik verbiedt,

doordat het arrest, na erop te hebben gewezen dat Céline W. krachtens de bepalingen van het huwelijkscontract van het echtpaar B.-W. het recht had om alle goederen van het door haar vooroverleden echtgenoot aan haar gelegateerde vermogen integraal weg te schenken of te verkopen, ook al rustte op dat vermogen een legaat «de residuo», beslist «dat er slechts van rechtsmisbruik sprake kon zijn geweest in het geval dat Céline W. van haar beschikkingsrechten gebruik zou hebben gemaakt, niet om de doeleinden te bereiken die eigen zijn aan elke daad van beschikking, doch enkel en alleen om opzettelijk de eisers te benadelen», aan wie het resterende gedeelte van de aan Céline W. gelegateerde goederen was vermaakt; dat het arrest, na vervolgens te hebben vastgesteld 1) dat de overledene tegen de eisers geen haatgevoelens koesterde hoewel hen verscheidene contractuele tekortkomingen werden verweten, en 2) dat de aangevochten schenkingen ingegeven waren door vriendschap en de verkopen onder normale voorwaarden waren geschied, beslist dat de overledene heeft gehandeld «naar de letter van het fideicommiss de residuo en niet uit afkeer voor deze rechtsfiguur, dat ze evenmin heeft gehandeld uit haat tegen de litisconsorten B. en geenszins misbruik heeft gemaakt van haar recht»,

terwijl, eerste onderdeel, de eisers in hun conclusie voor de appelrechters omstandig betoogden, enerzijds, dat hen geen enkele contractuele tekortkoming kon worden aangevoren, anderzijds, dat de vriendschap die Céline W. voelde voor de begiftigden, daarom nog niet de doorslaggevende drijfveer voor de schenking aan de laatstgenoemden was geweest; het arrest niet antwoordt op deze omstandige verweermiddelen (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, die redengeving bovendien tegenstrijdig is nu wordt vastgesteld enerzijds dat de litigieuze schenkingen zijn ingegeven door een gevoel van vriendschap, anderzijds dat de sterke vriendschap tussen de litisconsorten M. en Céline W. «ten dele het waarom van de schenkingen verklaart», zodat het Hof aldus niet kan uitmaken of de vriendschap de enige geoorloofde beweegreden voor de vrijgevigheid dan wel slechts één van de beweegredenen is geweest naast andere ongeoorloofde beweegredenen (schending van artikel 97 van de Grondwet, 901, 1131 en 1138 van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, de uitoefening van het recht om over de goederen te beschikken in geval van fideicommiss de residuo aanleiding kan geven tot misbruiken ten nadele van hen die rechten kunnen doen gelden op het resterende gedeelte van de gelegateerde goederen en van zodanig misbruik niet alleen sprake is wanneer dat recht wordt uitgeoefend met de

uitsluitende «bedoeling» om de rechthebbenden op het resterende gedeelte te benadelen, zoals het arrest zegt, maar ook wanneer het recht wordt uitgeoefend op een wijze die niet strookt met de normale uitoefening ervan door een voorzichtig en vooruitziend persoon, dat is met name het geval wanneer, zoals de eisers in hun conclusie in hoger beroep stelden, de houder het recht uitoefent, zonder van enig wettig of redelijk belang of van enige wettige of redelijke verantwoording te doen blijken of zelfs wanneer hij zijn recht aanwendt voor andere doeleinden dan die waarvoor het recht hem is toegekend of door hem is verkregen (schending van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek en van het in het middel bedoelde algemeen rechtsbeginsel);

Wat het middel in zijn geheel betreft:

Overwegende dat het arrest erop wijst dat de eisers in hun conclusie betoogden dat de begunstigde, mevrouw Céline W., weduwe van César B., als legataris «de residuo» tijdens haar leven niet alleen onder bezwarende titel maar ook om niet mocht beschikken over de gelegateerde goederen, dat ze evenwel van dit recht slechts gebruik mocht maken op een normale wijze, die beantwoordt aan de intenties die aan het legaat ten grondslag liggen en dat de begunstigde op grond van de haar verleende bevoegdheden niet het recht had om te handelen uit afkeer voor die rechtsfiguur met het enige doel alle uitwerking hieraan te ontnemen en de erfgenamen van de erflater te benadelen; dat volgens de eisers Céline W., die toen 82 jaar was en die altijd weinig genegenheid had betoond voor de litisconsorten B., misbruik heeft gemaakt van haar recht door een jaar na het overlijden van haar man en in minder dan zes maanden tijd te beschikken over alle onroerende goederen die bijna het volledige nagelaten vermogen van César B. vormden, en dat dokter M. mededader of medeplachtige is geweest van haar bedrieglijke handelingen;

Dat volgens het arrest de eisers geen rekening houden met de bepalingen van het huwelijkscontract van het echtpaar B.-W. waaruit ondubbelzinnig blijkt dat de begunstigde het recht had om schenkingen te doen aan wie ze wilde, zonder enige verplichting te hebben jegens de litisconsorten B.; dat immers luidens artikel 9, tweede lid, van dat huwelijkscontract dat beding, hoe dan ook, zeker geen afbreuk mocht doen aan de rechten van de begiftigde om te beschikken over alle goederen die haar toebehoorden of die haar uit welken hoofde ook zouden toebehoren, en niet de verplichting inhield om goederen te behouden, en dat de verweerders terecht opmerken dat er enkel sprake kon zijn geweest van rechtsmisbruik in het geval dat Céline W. van haar beschikkingsrechten gebruik zou hebben gemaakt, niet om de doeleinden te bereiken die eigen zijn aan elke daad van beschikking, doch enkel en alleen om de litisconsorten B. opzettelijk te benadelen;

Overwegende dat het arrest oordeelt dat niets erop wijst dat zulks ten deze het geval was en dat, zelfs al hebben de familiebetrekkingen tussen het echtpaar B.-W. en het gezin Adolphe B. (thans vertegenwoordigd door de eerste twee eisers) een dergelijk dieptepunt bereikt, er dan nog aan dient te worden herinnerd dat, sedert een in december 1945 gesloten overeenkomst tot verdeling, de litisconsorten B. bepaalde geldbedragen moesten storten aan César B., wat ze slechts deden op ongeregelde tijdstippen, zodanig zelfs

dat ze hem bij diens overlijden een hoofdbedrag van 9.600.000 frank verschuldigd waren en dat nu het overlijden de betalingen werden stopgezet; dat Céline W., die drie jaar na haar man gestorven is, in weerwil van die contractuele tekortkoming van de litisconsorten B., tegen hen geen enkel geding heeft aangespannen om haar geld te krijgen, hetgeen er eerder op wijst dat zij jegens hen geen haatgevoelens koesterde en dat de schenkingen van november 1964 waren ingegeven door een reeds jaren oude vriendschap tussen de schenkster en de begiftigden;

Dat het arrest uit die consideransen afleidt dat Céline W. gehandeld heeft overeenkomstig de bewoordingen van het legaat «de residuo», dat zij niet heeft gehandeld uit afkeer voor deze rechtsfiguur en dat ze geenszins misbruik heeft gemaakt van haar recht;

Dat het arrest aldus op de in het eerste onderdeel van het middel aangehaalde conclusie van de eisers antwoordt door ze te verwerpen;

Dat het arrest in antwoord op het door de eisers subsidiair gedane verzoek om het bewijs te mogen leveren van de dagelijkse bezoeken van de litisconsorten M. aan mevrouw W., vermeldt dat dit feit wijst op een diepe vriendschap tussen de litisconsorten M. en Céline W., «hetgeen ten dele het waarom van de aan hen gedane schenkingen verklaart»; dat die vermelding echter in geen enkel opzicht de consideransen ontzenuwt dat de drijfveer van de schenkster de tussen hen bestaande vriendschap was, aangezien het arrest door het bewijsaanbod betreffende dit feit af te wijzen, hieruit afleidt dat dit feit de stelling niet staft van de eisers, die gewag maken van afkeer voor het legaat «de residuo» of van rechtsmisbruik; dat het arrest derhalve niet tegenstrijdig of dubbelzinnig is zoals in het tweede onderdeel van het middel wordt aangevoerd;

Overwegende dat voor het overige het arrest op grond van het geheel van de gegevens in deze zaak en meer bepaald op grond van de bedingen van het huwelijkscontract waarbij de begunstigde van het legaat «de residuo» het recht werd toegekend om onder bezwarende titel en om niet te beschikken over de gelegateerde goederen, zonder verplichting tot behoud ervan, wettig heeft kunnen beslissen dat de aanspraken van de eisers, zoals die blijken uit hun conclusie, dienden te worden afgewezen, nu de drijfveer van de schenkingen aan de verweerders de vriendschap tussen de schenkster en laatstgenoemden bleek te zijn en dat zij aldus niet gehandeld heeft uit afkeer voor deze rechtsfiguur, de litisconsorten B. niet heeft benadeeld en geenszins misbruik heeft gemaakt van haar recht;

Dat het eerste en tweede onderdeel van het middel feitelijke grondslag missen en het derde onderdeel niet kan worden aangenomen;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1341, 1348, 1353, 1985 van het Burgerlijk Wetboek, 1315 van genoemd wetboek en 870 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest niet ingaat op het door de eisers gedane verzoek om rekening en verantwoording, op grond, enerzijds, «dat de eerste rechter terecht erop wijst dat geenszins vaststaat dat dokter M. gedurende een bepaalde periode belast is geweest met het algemeen beheer van de goederen van Céline W. en dat, zo hij al af en toe een bijzondere lastgeving ontving, niets bewijst dat hij destijds

geen rekenschap heeft gegeven aan de overledene» en, anderzijds, dat de getuigenverklaringen «waarop de appellanten zich beroepen, geen uitsluitel daarover geven en niet kunnen worden aangewend om het ontbreken van het ten deze vereiste bewijs door geschrift te verhelpen»;

terwijl, eerste onderdeel, de eisers in hun conclusie (meer bepaald in de door de derde eiseres in hoger beroep genomen conclusie) verschillende feitelijke gegevens, geschriften, vermoedens en omstandige getuigenverklaringen aanvoerden ten bewijze dat de overledene aan dokter M. een algemene lastgeving heeft verleend voor het beheer van haar goederen en deze op zijn minst een bijzondere lastgeving heeft gekregen voor het beheer van de roerende waarden; het arrest, nu het zich ertoe beperkt de beslissing van de eerste rechter weer te geven, zonder te antwoorden op de omstandige verweermiddelen van de appellanten waarin zij uitdrukkelijk kritiek oefenden op de beslissing van de eerste rechter, niet regelmatig met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet);

tweede onderdeel, het arrest door te beslissen dat de getuigenverklaringen waarop de appellanten zich beroepen om het bestaan te bewijzen van een algemene lastgeving voor het beheer der goederen, «het ontbreken van het ten deze vereiste bewijs door geschrift» niet kunnen verhelpen, de regels miskent volgens welke derden een lastgeving door alle middelen rechtens mogen bewijzen (schending van de artikelen 1341, 1348, 1353 en 1985 van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, het arrest door te beslissen dat, zelfs als er een bijzondere lastgeving verleend was, niets erop wees dat er geen rekening en verantwoording was geschied tijdens het leven van Céline W., in feite en in strijd met de regels inzake de bewijslast de appellanten verplicht om het bewijs te leveren van het ontbreken van elke rekening en verantwoording, ofschoon het juist de lasthebber is die het bestaan ervan dient aan te tonen (schending van de artikelen 1315, 1993 van het Burgerlijk Wetboek en 870 van het Gerechtelijk Wetboek);

Wat het eerste onderdeel betreft:

Overwegende dat het hof van beroep, in zoverre het vermeldt dat de eerste rechter terecht erop wijst dat geenszins vaststaat dat dokter M. gedurende een bepaalde periode belast is geweest met het algemeen beheer van de goederen van Céline W., de motivering overneemt van de eerste rechter, die had beslist dat uit de overgelegde gegevens het bestaan niet bleek van een algemene lastgeving en dat, zo dokter M. al af en toe een bijzondere lastgeving had gekregen, niets bewees dat hij daarvan geen rekenschap had gegeven aan de overledene; dat de verweerders bovendien, wat de effecten of de waarden betreft waarvan de overdracht door de overledene was gelast ten gunste van dokter M. en zijn echtgenote, zich terecht beroepen op artikel 2279 van het Burgerlijk Wetboek en niet verplicht zijn om het bewijs te leveren van de eigendom van deze goederen die niet in het vermogen van de overledene gebleven zijn;

Dat het arrest ten slotte vermeldt dat de tijdens het strafrechtelijk opsporingsonderzoek afgenomen getuigenverklaringen waarop de eisers zich beroepen, geen enkel uitsluitel hierover geven;

Dat het arrest door verwijzing naar de redengeving van de eerste rechter en op grond van een eigen motivering ant-

woordt op de conclusie van de eisers ;

Dat dit onderdeel van het middel feitelijke grondslag mist ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat de beslissing waarbij de door de eisers ingestelde vordering afgewezen wordt, voldoende naar recht is verantwoord door de in het antwoord op het eerste onderdeel weergegeven considerans, luidens welke het bewijs van een lastgeving van algemeen beheer niet is geleverd ;

Dat de in het tweede onderdeel bekritiseerde considerans, zelfs al was ze gegrond, de wettigheid van het beschikkende gedeelte van het arrest niet kan aantasten ;

Wat het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat krachtens artikel 1993 van het Burgerlijk Wetboek ieder lasthebber gehouden is aan de lastgever of diens rechtverkrijgenden rekenschap te geven van zijn beheer ;

Dat de eisers derden zijn ten opzichte van de lastgeving en derhalve niet bevoegd om de rechtverkrijgenden van dokter M. te verzoeken aan hen rekenschap te geven van de uitvoering van de opdracht van de lasthebber ;

Dat derhalve het tweede en derde onderdeel van het middel niet ontvankelijk zijn bij gebrek aan belang ;

En overwegende dat ingevolge de verwerping van de voorziening de tegen mevrouw Simonne B. ingestelde vordering tot bindendverklaring van het arrest geen belang meer heeft ;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 30 JUNI 1983

Voorzitter : ridder de Schaetzen

Raadsheer-rapporteur : de h. Stranard

Procureur-generaal : de h. Krings

Advocaten : mrs. Valentin en De Bruyn

Inkomstenbelastingen — Rijksinwoner — Woonplaats.

Luidens art. 3 W.I.B. is een rijksinwoner hij die in België zijn woonplaats of de zetel van zijn fortuin heeft gevestigd.

In de zin van de Belastingwet is de woonplaats een feitelijke woonplaats, die noodzakelijkerwijze gekenmerkt wordt door een bepaalde bestendigheid of continuïteit, en de zetel van het fortuin, de plaats is van waaruit het fortuin wordt beheerd, en die uiteraard door een bepaalde eenheid wordt gekenmerkt.

S. t/ Belgische Staat

Gelet op het bestreden arrest, op 21 september 1982 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 780 van het Gerechtelijk Wetboek, 1319, 1320, 1322, 1349, 1353 van het Burgerlijk Wetboek, 3, 1°, 228 en 246 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen,

doordat het arrest het besluit dat eiser de hoedanigheid van rijksinwoner heeft, afleidt uit de enkele overwegingen «dat eiser de Belgische nationaliteit bezit ; dat hij als aangeselde van de vennootschap F. in Afrika werkt ; dat hij samen met zijn echtgenote een appartement heeft gehuurd op de vierde verdieping van de residentie T. te Brussel ; dat zulks blijkt uit de huurovereenkomst die de echtgenoten S. op 1 september 1971 hebben ondertekend ; dat het onderzoek van de inspecteur F. waarvan de gegevens vervat zijn in zijn verslag van 20 oktober 1978, aantoonde dat de echtgenote S. sedert ten minste zes jaar voortdurend het appartement bewoont, behalve tijdens de vakantie ; dat eiser betoogt dat dit laatste punt niet kan worden nagegaan, maar ten onrechte aangezien de inspecteur in zijn verslag zijn bron heeft vermeld ; dat bovendien het onbetwiste feit dat het appartement het hele jaar wordt verwarmd, bewijst dat het werkelijk wordt bewoond», waaraan het arrest toevoegt «dat de verschillende opmerkingen van verzoeker, die in zijn hoofd- en aanvullende conclusie breedvoerig worden uiteengezet, en die betrekking hebben op zijn inschrijving als verblijfhouder in het buitenland, op zijn schrapping in de bevolkingsregisters te Vorst en op de keuze van zijn woonplaats te Dakar, en ook zijn beschouwingen inzake de huurovereenkomst met de eigenaars van het appartement aan de Molièrelaan niet ter zake blijken te zijn»,

(...)

Overwegende dat, luidens artikel 3 van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen, hij die in België zijn woonplaats of de zetel van zijn fortuin heeft gevestigd een rijksinwoner is ;

Overwegende dat de feitelijke gegevens aan de hand waarvan het bestaan van die omstandigheden kan worden bepaald, tot de onaantastbare beoordeling van de feiten-rechter behoren, maar de juridische omschrijving van die gegevens onder de toetsing van het Hof vallen ;

Overwegende dat, in de zin van de Belastingwet, de woonplaats een feitelijke woonplaats is, die noodzakelijkerwijze gekenmerkt wordt door een bepaalde bestendigheid of continuïteit, en de zetel van het fortuin, de plaats is van waaruit het fortuin wordt beheerd, en die uiteraard door een bepaalde eenheid wordt gekenmerkt ;

Overwegende dat de door het middel weergegeven gronden, waarop het arrest steunt om te beslissen dat eiser de hoedanigheid van rijksinwoner heeft, de conclusie niet beantwoorden en die beslissing niet naar recht verantwoorden ;

(...)

RAAD VAN STATE

4e KAMER — 26 JUNI 1984

Voorzitter : de h. Vermeulen

Staatsraden : de hh. Vander Stichele (rapporteur) en Suetens

Eerste auditeur : de h. M. Jacquemijn (andersluidend advies)

Advocaten : mrs. Silance en Lindemans

Gemeente — Burgemeester — Benoeming — Gelijkheid onder de kandidaten — Zorgvuldigheidsnorm.

Wanneer achtereenvolgens twee kandidaten voor het ambt van burgemeester worden voorgesteld, die elk op het ogenblik van hun voordracht door een meerderheid van de gemeenteraad worden gesteund, wordt het beginsel van de gelijkheid onder de kandidaten miskend en de zorgvuldigheidsnorm geschonden, wanneer de benoemende overheid slechts de eerste voordracht in haar onderzoek betreft.

Arrest nr. 24.496
D. t/ Minister van Binnenlandse Zaken

Gezien het verzoekschrift dat Mathieu D., gemeenteraads-lid te R. op 3 februari 1983 heeft ingediend om de vernietiging te vorderen van het koninklijk besluit van 30 december 1982, waarbij Louis R. wordt benoemd tot burgemeester van R.;

(...)

Over de gegevens van de zaak

1. Overwegende dat de wezenlijke gegevens van de zaak kunnen worden samengevat als volgt:

1.1. De gemeenteraadsverkiezing, die op 10 oktober 1982 plaats had te R., werd op 18 november 1982 door de bestendige deputatie van de provincieraad van Limburg geldig verklaard.

Die verkiezing had de volgende uitslag: C.V.P.: 12 verkozenen; P.V.V.: 8 verkozenen; S.P.: 3 verkozenen; V.U.: 2 verkozenen.

1.2. Met een brief van 2 november 1982 dragen de verkozenen van de C.V.P. en van de S.P., zijnde vijftien van de vijftientwintig gemeenteraadsleden, Louis R., uittrekkend burgemeester, voor als kandidaat voor het ambt van burgemeester.

Op 26 november 1982 zendt de provinciegouverneur die voordracht aan de minister van Binnenlandse Zaken.

1.3. Bij brief van 15 december 1982 verklaren twee gemeenteraadsleden van de lijst C.V.P. en een gemeenteraads-lid van de lijst S.P., samen met de acht gemeenteraadsleden van de lijst P.V.V. en de twee gemeenteraadsleden van de lijst V.U., verzoeker voor te dragen als kandidaat-burgemeester.

Op 16 december 1982 zendt de provinciegouverneur die nieuwe voordracht aan de minister, verwijzende naar zijn brief van 26 november, waarbij hij de minister «de voorstellingsstaat op naam van de heer Louis R. met het oog op de benoeming van de burgemeester van R.» had toegestuurd.

Op 23 december 1982 zendt de minister van Binnenlandse Zaken een benoemingsbesluit op naam van Louis R. ter ondertekening aan de Koning.

1.4. Op 28 december 1982 schrijft de gouverneur aan de minister:

«Hierbij geef ik gunstig advies bij de voordracht van de heer Mathieu D. tot burgemeester van R., daar hij over de meerderheid in de gemeenteraad beschikt, nl. 8 raadsleden, van lijst nr. 17, 2 raadsleden van lijst nr. 13, 2 raadsleden van lijst nr. 10 en 1 raadslid van lijst nr. 1.
«Ik moge hierbij opmerken dat 2 raadsleden van lijst nr. 10

en 1 lid van lijst nr. 1 zich van hun respectieve lijsten hebben gedesolidariseerd.

«Volgens de huidige toestand beschikt de heer Louis R., die reeds eerder werd voorgedragen met gunstig advies, niet meer over een meerderheid.»

Die brief wordt door de minister van Binnenlandse Zaken ontvangen op 2 december 1982.

1.5. Bij het bestreden koninklijk besluit van 30 december 1982 wordt Louis R. tot burgemeester benoemd.

Ten aanzien van de rechtmatigheid van het bestreden besluit

2. Overwegende dat verzoeker in een eerste middel aanvoert dat het bestreden besluit voortvarend en overhaast werd genomen; dat meerdere elementen van het beginsel van behoorlijk bestuur niet werden gerespecteerd zoals: fair play, verbod van machtsafwendings, verbod van willekeur, gelijkheidsbeginsel, rechtszekerheid; dat hij, als zijnde voorgedragen door de meerderheid, moest worden benoemd;

2.1. Overwegende dat verwerende partij hierop antwoordt dat de Gemeentewet niet vereist dat de kandidaat-burgemeester door de meerderheid van de gemeenteraad moet worden voorgedragen; dat blijkens die wet de Koning niet beschikt over een gebonden, maar over een discretionaire bevoegdheid; en dat verzoeker in gebreke blijft te bewijzen dat de Koning bij het uitoefenen van die discretionaire bevoegdheid willekeurig te werk is gegaan;

2.2. Overwegende dat verzoeker in zijn memorie van wederantwoord staande houdt dat geen enkel motief bestond om de voordracht van verzoeker, die tijdig aan de minister overgezonden werd, niet in aanmerking te nemen;

2.3. Overwegende dat dit middel gegrond is, zoals blijkt uit wat volgt:

2.3.1. Uit de uiteenzetting der feiten volgt dat de voordracht van Louis R. op 26 november 1982 door de provinciegouverneur aan de minister van Binnenlandse Zaken overgezonden werd en dat op 10 december 1982 die voordracht door de diensten van het Ministerie aan de minister doorgestuurd werd.

2.3.2. Op 16 december 1982 wordt de minister door de gouverneur ingelicht dat de meerderheid der gemeenteraadsleden zich had uitgesproken voor verzoeker waarbij hij verwijst naar zijn brief van 26 november 1982. De gouverneur schrijft vervolgens: «Deze aangelegenheid wordt op dit ogenblik onderzocht. Mag ik U derhalve vragen te wachten met de verdere afhandeling van het desbetreffend dossier.»

2.3.3. Binnen de week van deze brief, en wel op 23 december 1982, besluit de minister Louis R. te benoemen, en zendt hij het benoemingsbesluit ter ondertekening aan de Koning over.

2.3.4. Uit wat voorafgaat volgt dat de minister zijn beslissing om Louis R. voor te dragen heeft genomen zonder de uitslag van het onderzoek van de provinciegouverneur m.b.t. de nieuwe voordracht — die van verzoeker — af te wachten. De benoemende overheid heeft, door te beslissen op grond van een eenzijdige informatie, en dus zonder de vereiste kennis van zaken over de titels en verdiensten van de beide kandidaten tot het burgemeesterschap, de gelijkheid onder de kandidaten miskend. Daarenboven is de benoemende overheid door haar voortijdi-

ge beslissing er niet toe gekomen de rechtens vereiste belangenafweging door te voeren. Door niet te hebben nagegaan of de belangen van een goed bestuur in R. gediend zijn veeleer door het voordragen van de ene dan wel van de andere kandidaat, heeft zij haar discretionaire bevoegdheid niet met de vereiste zorgvuldigheid uitgeoefend. De bestreden beslissing moet derhalve geacht worden strijdig te zijn met de door de benoemende overheid in acht te nemen zorgvuldigheidsnorm, (Vernietiging)

NOOT—«Pour la petite histoire»: onmiddellijk na de betekening van het arrest, werd verzoekende partij D. benoemd tot burgemeester van R.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e KAMER — 30 JANUARI 1984

Voorzitter: de h. Nuytink

Raadsheren: de hh. Roose en Meyer

Advocaten: mrs. Broeckaert, Dupont en De Ceuleneer loco De Buyst

Verzekering — Aansprakelijkheid — Vordering van schadelijder — Beding dat de verzekeraar het proces zal leiden, met verbod hem in vrijwaring te roepen.

In een polis tot dekking van aansprakelijkheid is in een zelfde artikel bepaald enerzijds dat alleen de verzekeraar het recht heeft om met de schadelijder te onderhandelen en om in naam van de verzekerde de rechtsgedingen te leiden, en anderzijds dat de verzekerde in geen geval de verzekeraar in vrijwaring mag roepen m.b.t. eisen van de schadelijder.

Dat artikel moet als één geheel worden gezien: het verbod de verzekeraar in de zaak te betrekken beoogt het geval dat de verzekeraar aanvaardt het risico te dekken en het proces te leiden; het is niet bedoeld voor de gevallen waarin de verzekeraar meedeelt dat ze niet onder het gewaarborgd risico vallen en hij weigert de procesleiding op zich te nemen.

Van der M. t/ L.C.M. en N.V.A.

Bij de bestreden beslissing werd de appellant veroordeeld om aan de L.C.M. 134.431 frank te betalen. Zijn eis tot vrijwaring tegen de N.V. A. werd onontvankelijk verklaard.

Aan de betwisting ligt ten grondslag een ongeval met het paard, eigendom van de appellant. Deze bracht op 20 februari 1977 het dier naar de weide, gelegen rechtover de hoeve. P. Van W. en M.C. vergezelden hem. Toen de appellant het paard losliet, na de breidel weggenomen te hebben, sprong het dier omhoog en viel opzij. In de val werd P. Van W. meegesleurd en kwam onder het dier terecht. Hij werd ernstig gewond.

Wat de aansprakelijkheid aangaat oppert de appellant dat het slachtoffer een fout heeft begaan, nl. door zich op ongeveer 1,50 m van het paard op te houden en door op het

ogenblik dat het dier werd losgelaten in een andere richting te kijken. Volgens hem is het steigeren van een paard bij het loslaten een voorzienbaar gebeuren; daar Van W. gewoon is met paarden om te gaan moest hij dit weten en voorzichtig zijn.

Ten deze kan alleszins niet worden gesteld dat de schadelijder zelf een fout heeft begaan die de daad van het dier heeft veroorzaakt en waardoor niet de daad van het dier, maar elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade wordt uitgeschakeld. Het slachtoffer heeft het paard niet doen steigeren en/of omhoog springen. Hij heeft het dier ook niet doen schrikken. Ook aangenomen dat een paard wild doet wanneer het wordt losgelaten op de weide, kan niet worden beweerd dat het slachtoffer de elementaire voorzichtigheidsplicht miskende door op zo'n ogenblik te dicht bij het dier te staan. Het slachtoffer bevond zich op anderhalve meter zodat het steigeren of springen van het dier voor hem ongevaarlijk was. Het slachtoffer kon ter zake zeker niet voorzien dat het dier bij het springen zou uitglijden en opzij vallen. Of het nu toekeek of, zoals het geval was, op dat ogenblik elders keek, zou het slachtoffer niet hebben kunnen vermijden door het vallend paard geraakt te worden. De appellant beweert niet dat zijn paard buitengewoon schichtig of wild is bij het loslaten. Trouwens in deze veronderstelling behoorde hij de aanwezigen daarvan te verwittigen en hen te verzoeken zich verder te verwijderen, desnoods hen te vragen buiten de weide te blijven. Overmacht of toeval is in casu ook niet bewezen.

De eerste rechter heeft aldus op passende wijze de appellant op grond van het artikel 1385 B.W. aansprakelijk geacht.

De appellant heeft met de N.V. A. een verzekeringsovereenkomst gesloten «Verzekering van burgerlijke aansprakelijkheid voor ongevallen veroorzaakt aan derden». Op de polis staat vermeld «Bijzonder voor Eigenaars-Landbouwers, Bestuurders van Landbouwondernemingen en -Inrichtingen, Pachters, enz.».

Onder de rubriek «Verplichtingen bij ongeval» wordt na art. 5 (aangifte van het ongeval) een art. 6 ingelast dat het uitsluitend recht van de verzekeraar bepaalt om met de schadelijder te onderhandelen omtrent de schade en om in naam van de verzekerde de rechtsgedingen te leiden. Dit artikel stipuleert onder de alinea's 3 en 4: «De onderschrijver mag in geen geval de maatschappij in een proces of tot vrijwaring doen oproepen voor de eisen door de slachtoffers of hun rechthebbenden tegen hem ingesteld» en «Alle bepalingen van artikel vijf en van het onderhavige artikel moeten op straf van vervel nageleefd worden».

De N.V. A. heeft op 13 juni 1977 aan de appellant medegedeeld dat zij weigerde waarborg te verlenen daar de risico's van het privé-leven niet gedekt zijn. Volgens die brief rekent zij het ongeval aan als een gebeurtenis tijdens plezierwandelingen te paard. Bij brief van 7 juli 1977 bracht zij dit standpunt in herinnering. Om redenen van commerciële aard was zij bereid de kosten van een advocaat te dragen. Op 13 juli 1977 stuurde zij aan de appellant de dagvaarding terug, die deze haar had overgezonden.

In haar conclusie werpt zij een tweede grond op om te weigeren het risico te dekken, nl. het feit dat de appellant geen landbouwer meer is.

Ter zake moet met de appellant worden beaamd dat het

litigieus artikel 6 van de polis als één geheel moet worden gezien, zodat het verbod om op straffe van verval de verzekeraar in de zaak te betrekken of te doen dagvaarden tot vrijwaring, de gevallen beoogt waarin de verzekeraar aanvaardt het risico te dekken en bereid is, zoals door hem opgeëist als exclusief recht, om het proces te leiden, maar geenszins bedoeld is voor de gevallen waarin de verzekeraar meedeelt dat ze niet ressorteren onder het gewaarborgd risico en hij formeel weigert de procesleiding op te nemen. Het enkele feit aan te bieden de kosten van de verdediging te dragen wijzigt niet de weigering om het schadegeval ten laste te nemen en is bijgevolg irrelevant. In het besproken geval moet de opmerking dat de appelland een rechtstreekse vordering tegen de verzekeraar kon instellen, hetgeen door het betwist art. 6 niet verboden wordt, van de hand worden gewezen. Immers, de verzekeraar kan niet ernstig betwisten dat in die veronderstelling de samenvoeging der zaken aangewezen zou zijn, hetgeen praktisch neerkomt op hetzelfde resultaat als de aangevochten eis tot vrijwaring.

Iedere andere beoordeling van de betekenis van dit verbod zou uitmonden op een ongeoorloofde beperking van het recht op verdediging van de verzekerde en van het bedongen verval een strafbeding maken dat indruist tegen artikel 6 B.W. De eerste rechter heeft bijgevolg ten onrechte de eis tot vrijwaring niet ontvankelijk verklaard.

De appelland toont aan de hand van de overgelegde bescheiden naar eis van rechte aan dat op de hoeve een landbouwbedrijf wordt geëxploiteerd. Dat dit, allicht om fiscale redenen, op naam van zijn echtgenote geschiedt, doet geen afbreuk aan de toepasselijkheid van de verzekeringsovereenkomst op het schadegeval. Ook de schade veroorzaakt door huisdieren is in de waarborg begrepen.

Het betreft geen geval van uitsluiting (art. 3 van de polis). De verzekeraar is derhalve tot waarborg gehouden.

De appelland vordert voor het eerst in graad van beroep een schadevergoeding van 100.000 frank wegens de ongegronde weigering van de verzekeraar om het schadegeval ten laste te nemen. Deze schadeëis heeft zonder twijfel een contractuele grondslag. De appelland verwijt immers de verzekeraar te weigeren zijn verbintenissen voortvloeiende uit de verzekeringsovereenkomst na te leven. Artikel 1382 B.W. houdt dus geen verband met zulk een eis en de appelland toont ook niet aan dat de verzekeraar een andere algemene plicht van zorgvuldigheid heeft miskend en/of dat de schade een andere is dan die welke het gevolg was van de miskenning van de contractuele verbintenis. Derhalve, ook indien deze vordering geen nieuwe eis zou zijn, gelet op het algemeen voorbehoud gemaakt in het dagvaardingsexploit tot vrijwaring, dan nog is deze eis ongegrond.

De verzekeraar betwist ten slotte ten onrechte het oorzakelijk verband tussen de uitgaven van het ziekenfonds en het ongeval. De uitgavenstaten bewijzen het tegendeel.

ARBEIDSHOF TE ANTWERPEN

3e KAMER — 8 SEPTEMBER 1983

Voorzitter: de h. Van den Bosch

Raadsheren in sociale zaken: de hh. Van Noten en Demunck

Substituut-generaal: mw. De Jaeger
Advocaat: mr. Mertens de Wilmars

Minder-validen — Aanvullende tegemoetkoming — Ongeschiktheidspercentage — Overgang oud stelsel (K.B. 17 november 1969) naar nieuw (K.B. 24 december 1974) — Keuze — Gevolg.

Voor de aanvullende tegemoetkoming komt de laatste arbeidsongeschiktheidsgraad in aanmerking die vóór de leeftijd van 65 jaar is vastgesteld. Wanneer is gekozen, overeenkomstig de overgangsbepalingen van het K.B. van 24 december 1974, voor het oude stelsel, blijft deze keuze gelden voor de in aanmerking te nemen ongeschiktheidsgraad.

Belgische Staat t/ P.V.

Op 29 april 1974 diende de minder-valide Pierre V. een aanvraag om tegemoetkoming in. Bij beslissing van 27 november 1975 werd hem die toegekend vanaf 1 mei 1974, op basis van 60 % ongeschiktheid voor de gewone tegemoetkoming. Op 30 april 1975 diende V. een herzieningsaanvraag in. Het geneeskundig onderzoek toonde aan dat de ongeschiktheid voor de gewone tegemoetkoming op 90 % moest worden vastgesteld. Bij het onderzoek van die aanvraag op grond van de nieuwe reglementering diende inzonderheid te worden nagegaan of, conform artikel 36 van het koninklijk besluit van 24 december 1974, «de bepalingen van dit besluit niet leiden tot een inkrimping van de rechten op de gewone- of bijzondere tegemoetkoming welke door de gerechtigden bij toepassing van de vroegere wettelijke en reglementaire bepalingen werden bekomen.»

Het is inderdaad gebleken dat die nieuwe reglementering voor 90 % ongeschiktheid een inkrimping van de rechten betekende van V., of anders gezegd, dat de oude reglementering op basis van de bestaande 60 % ongeschiktheid voordeliger voor hem was. Aldus werd op 23 mei 1979 beslist het recht op de gewone tegemoetkoming te behouden op basis van 60 %.

Op 14 november 1979 bereikte V. de leeftijd van 65 jaar. Artikel 6 van de wet zegt dat alsdan de gewone tegemoetkoming door een aanvullende tegemoetkoming wordt vervangen.

Krachtens artikel 41 van het koninklijk besluit van 17 november 1969 onderzocht appelland dan ook ambtshalve de rechten van V. op de aanvullende tegemoetkoming.

Voor de in aanmerking te nemen arbeidsongeschiktheid moesten de bepalingen van artikel 8, §2, van de wet worden toegepast. Het is, aldus deze bepaling, de laatste arbeidsongeschiktheid die is vastgesteld met het oog op het bekomen van de tegemoetkoming en vóór de leeftijd van 65 jaar, waarmee rekening moet worden gehouden vanaf de leeftijd van 65 jaar.

Zoals hierboven vermeld bleek dat vóór de leeftijd van 65 jaar de tegemoetkoming was vastgesteld op basis van 60 % invaliditeit. Op basis van het bestaande recht werd de aanvullende tegemoetkoming vanaf de leeftijd van 65 jaar, d.i. vanaf 1 december 1979, dan ook berekend op grond van de arbeidsongeschiktheid vóór die leeftijd.

In rechte

Uit de debatten en de aanvullende stukken en berekenin-

BURGERLIJKE RECHTBANK TE BRUSSEL

13e KAMER — 13 MEI 1983

Voorzitter : de h. Desmedt

Openbaar ministerie : mevr. Duerinck

Advocaten : mrs. De Kock en Brewaeyts

Onrechtmatige overheidsdaad — Fouillering — Doorzoeken van een voertuig — Gebruik van fysiek geweld.

Wanneer agenten van de openbare macht de opdracht hebben een koffer van een voertuig te openen of te doorzoeken, kunnen zij daartoe de bestuurder verzoeken om hen de sleutel te overhandigen en bij weigering het voertuig zelf openbreken.

Het is hun echter niet toegestaan onmiddellijk over te gaan tot fysiek geweld op de bestuurder, wanneer zij nog over andere mogelijkheden beschikken om hun opdracht uit te voeren.

B. t/ Belgische Staat

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerder te doen veroordelen tot betaling van 60.807 fr. met de vergoedende interesten vanaf 1 november 1979, de gerechtelijke interesten en de kosten, als vergoeding van de schade geleden ingevolge het brute optreden van leden van de rijswachtbrigade Halle en Sint-Pieters-Leeuw tijdens een controle van het voertuig van eiser op 1 november 1979 omstreeks 2 u. ('s nachts);

dat de vordering gebaseerd is op de artt. 1382, 1383 en 1384 B.W.;

dat het litigieus incident het voorwerp uitmaakte van een strafrechtelijk vooronderzoek ingevolge klacht van 2 november 1979 van eiser in handen van de heer Procureur des Konings;

dat dit strafrechtelijk vooronderzoek werd geseponneerd; dat uit het medisch verslag van 13 november 1979 van wetsdokter V. evenals uit de zeven foto's genomen door het laboratorium van de gerechtelijke politie evenwel blijkt dat eiser verschillende letsels vertoonde:

dat uit de verklaring van de wachtmeesters R. en B., opperwachtmeester G. en wachtmeester D. blijkt dat zij na een identiteitscontrole te hebben uitgevoerd ingevolge onderrichtingen van het rijswachtdistrict het voertuig van eiser — inzonderheid de koffer — wilden onderzoeken en ingevolge de weigering van eiser uit zijn voertuig te stappen en deze koffer zelf te openen het nodig hebben geoordeeld hem met geweld uit zijn voertuig te sleuren en hem de handboeien aan te doen;

dat eiser zich hiertegen met geweld heeft verzet;

dat uit het voorgaande blijkt dat de vier voornoemde rijswachters hoewel zij over de mogelijkheid beschikten hun opdracht, nl. de koffer van het voertuig van eiser te openen en te doorzoeken, te verwezenlijken zonder fysiek geweld te plegen op eiser, zoals zich de sleutel van de koffer te laten overhandigen of, in geval van weigering van eiser de sleutel te overhandigen, desnoods de koffer open te breken, verkozen hebben onmiddellijk over te gaan tot het plegen van fysiek geweld op een ongewapende persoon die zij slapend in zijn voertuig hadden aangetroffen, wiens

gen neergelegd door appellant, is komen vast te staan dat het bedrag der aanvullende tegemoetkoming, berekend zowel op basis van 60 % arbeidsongeschiktheid als op basis van 90 % arbeidsongeschiktheid, in ieder geval tot nul dient te worden verminderd, aangezien het bedrag van de aan te rekenen bestaansmiddelen ruim het bedrag van de gewone tegemoetkomingen overtreft. De bestaansmiddelen werden door appellant berekend op minstens 251.305 frank, zijnde de pensioeninkomsten van beide echtgenoten samen, verminderd met de wettelijk vrijstelling. Met andere inkomsten, meer bepaald met een toelage van het Fonds voor Beroepsziekten, werd geen rekening gehouden, aangezien de pensioeninkomsten van de echtgenoten voldoende waren om de gewone tegemoetkomingen tot nul te verminderen.

Nadat de partijen ter openbare terechtzitting hun standpunten nader toegelicht hebben, dient te worden gezegd dat principieel de betwisting neerkomt op de vraag of een minder-valide die, ten tijde van het gerechtigd zijn op een gewone tegemoetkoming, geopteerd heeft voor het stelsel van het koninklijk besluit van 17 november 1969, gebruik makend van de overgangsbepalingen van het koninklijk besluit van 24 december 1974, bij het ingaan van het recht op een aanvullende tegemoetkoming opnieuw kan opteren hetzij voor het oude stelsel vervat in het koninklijk besluit van 17 november 1969 hetzij voor het nieuwe stelsel, bepaald in het koninklijk besluit van 24 december 1974 dan wel of hij, nu hij gekozen heeft overeenkomstig artikel 36 van de overgangsbepalingen van het koninklijk besluit van 24 december 1974, steeds in het gekozen stelsel dient te blijven. Noch de tekst van de wet van 27 juni 1969, noch de tekst van het koninklijk besluit van 24 december 1974 geven hieromtrent een duidelijk bescheid.

Er zijn twee argumenten die duidelijk pleiten voor en wijzen in de richting van de stelling van appellant toegepast in de bestreden beslissingen.

Eerst dient erop te worden gewezen dat de aanvullende tegemoetkoming geen eigen specifiek karakter heeft zoals dit wel het geval is voor de gewone tegemoetkoming of de bijzondere tegemoetkoming, doch een tegemoetkoming is die bij de pensioengerechtigde leeftijd in vervanging komt, naar gelang van het geval, van de gewone tegemoetkoming of de bijzondere tegemoetkoming. Het is dan ook logisch dat de toekenning van de aanvullende tegemoetkoming gebaseerd wordt op de bestaande tegemoetkoming, in casu de gewone tegemoetkoming berekend op een arbeidsongeschiktheid van 60 %. Dit volgt uit artikel 8 van de wet van 27 juni 1969.

Voorts is het uitgesloten te stellen dat verschillende malen zou kunnen worden gekozen met toepassing van artikel 36. Dit artikel is immers een overgangsbepaling die slechts eenmaal kan worden ingeroepen.

In het licht van deze beschouwingen heeft de eerste rechter ten onrechte voor de berekening van de aanvullende tegemoetkoming en de tegemoetkoming voor hulp van derden, als basis een arbeidsongeschiktheid van 90 % in aanmerking genomen, nu deze, ingevolge de door geïntimeerde vroeger gedane keuze, op 60 % behouden dient te blijven.

(...)

identiteit zij reeds hadden gecontroleerd en die niet vermeld was in het C.B.S. als op te sporen;

dat uit het strafrechtelijk onderzoek overigens blijkt dat het onderzoek van het voertuig negatief was;

dat de vier voornoemde rijkswachters door aldus te handelen onmiskenbaar een fout hebben gepleegd bij het uitoefenen van hun ambt;

dat verweerder dan ook aansprakelijk is voor de schadelijke gevolgen ervan;

Wat de schade betreft

Overwegende dat uit de overgelegde medische attesten en inzonderheid uit het aanvullend medisch onderzoek van 11 februari 1980 blijkt dat eiser aanspraak kan maken op 25.904 fr. wegens medische en farmaceutische kosten;

Overwegende dat de overige gevorderde materiële schade niet bewezen is;

Overwegende dat de gevorderde morele schade op 10.000 fr. dient te worden bepaald;

(...)

NOOT—Het doorzoeken van voertuigen

1. Luidens gevestigde rechtspraak van het Hof van Cassatie moet niet aan de formaliteiten van de huiszoeking worden voldaan bij het doorzoeken van een voertuig, bestemd voor het vervoer van personen of zaken (Cass., 11 januari 1971, *A.C.*, 1971, 447; Cass., 27 september 1971, *J.T.*, 1972, 132, noot Jaspar; Arnou, P., «Het fouilleren van een persoon en het doorzoeken van zijn bagage en/of zijn voertuig», *Panopticon*, 1982, 139; Laffineur, G., *Police communale, gendarmerie, police judiciaire des parquets*, p. 126-127; Vanhoudt, C.J., «Het zoekingsrecht en de aantastingen van de onschendbaarheid van de woning», *R.W.*, 1959-60, 107-108).

In enkele bijzondere wetteksten, vooral in fiscale en economische zaken, wordt het doorzoeken van voertuigen overigens uitdrukkelijk toegestaan (zie o.a. art. 9 van het K.B. nr. 82 van 28 november 1939 omtrent de leurhandel; art. 11 wet 1 augustus 1960 betreffende vervoer van zaken met motorvoertuigen tegen vergoeding; art. 21 van het politie-reglement betreffende de exploitatie van de taxidiensten (K.B. van 2 april 1975); art. 182, § 1, Algemene Wet Douane en Accijnzen; art. 62, § 2, Wetboek B.T.W.; zie Laffineur, G., *o.c.*, p. 127; Arnou, P., *o.c.*, 134-135 en 139).

2. Anders is het wanneer het voertuig als een werkelijke verblijfplaats dient voor personen, zoals bij een woonwagen, kampeerwagen, caravan of mobil-home. Hier zijn de formaliteiten van de huiszoeking wel vereist (Vandeplas, A., «Fouilleren», *Panopticon*, 1980, 81).

Dit zal ook het geval zijn wanneer de wagen zich binnen in de woning of zelfs in de aanhorigheden ervan bevindt (Corr. Hasselt, 12 januari 1984, *R.W.*, 1983-84, 2898, noot P. Arnou).

3. Buiten deze specifieke gevallen is de zoeking echter vrij toegelaten en zal de houder van het voertuig zich hier tegen niet met aanval, geweld of bedreiging mogen verzetten, wil hij zich niet aan weerspanningheid schuldig maken (art. 269 Sw.).

De loutere weigering echter van de bezitter om op verzoek van de politie zijn voertuig te openen of er toegang toe te verlenen, vormt geen weerspanningheid (Cass., 19 maart 1956, *Pas.*, 1956, I, 766; Schuind, G., *Traité prati-*

que de droit criminel, I, 4e druk, herwerkt door A. Vandeplas, p. 291; Laffineur, G., *o.c.*, p. 89).

Wel kunnen de agenten in een dergelijk geval zelf de wagen openmaken of vaklui opvorderen om het indringen mogelijk te maken.

4. De agenten zullen echter ten opzichte van de bezitter van het voertuig geen fysiek geweld mogen gebruiken, zolang nog andere middelen te hunner beschikking staan (Cass., 18 februari 1952, *Pas.*, 1952, I, 352).

Doen ze dat wel, dan begaan ze een fout.

De bestuurder zal zich tegen dit onrechtmatig overheids-geweld mogen verzetten (Schuind, G., *o.c.*, p. 294; Verhaegen, J., *La protection pénale contre les excès de pouvoir et la résistance légitime à l'autorité*, p. 20 en 325 e.v.), mits zijn verweer in verhouding staat met de aanval en de te beschermen belangen (Corr. Nijvel, 14 juli 1877, *Cl. et B.*, 1877-78, 952; Rigaux, M. en Trousse, P.-E., *Les crimes et les délits du Code pénal*, IV, p. 435; Verhaegen, J., *o.c.*, p. 348 e.v.).

Het foutieve optreden van de agenten zal in een dergelijk geval eventueel ook de burgerlijke aansprakelijkheid van de overheid met zich brengen.

Smaad vanwege de bestuurder blijft evenwel ook in dergelijke omstandigheden strafbaar (zie conclusie advocaat-generaal Faider voor Cass., 12 decemer 1859, *B.J.*, 1860, 106; Cass., 5 maart 1888, *Pas.*, 1888, I, 108 (bevestigt Luik, 12 januari 1888, *Pas.*, 1888, II, 91, dat op zijn beurt Corr. Namen, 29 juli 1887, *J.T.*, 1887, 1458 bevestigt); Beltjens, G., *Encyclopédie du droit criminel*, I, *Code pénal*, art. 269, nr. 15 en art. 275, nr. 26 en 33; Laffineur, G., *o.c.*, p. 88; Verhaegen, J., *o.c.*, p. 291-292; anders: Hof 's-Hertogenbosch, 1843, *B.J.*, 1843, 329; Corr. Nijvel, 14 juli 1877, *Cl. et B.*, 1877-78, 952).

5. Ten slotte vermelden we nog dat in Frankrijk de formaliteiten van de huiszoeking wel vereist zijn voor het doorzoeken van een wagen (Arnou, P., *o.c.*, 125-127 en 139; Denis, G., *L'enquête préliminaire*, nr. 348; *Juris-Classeur, Procédure pénale*, v°, «Enquête préliminaire», nr. 80; Laffineur, G., *o.c.*, p. 127, voetnoot 193).

Patrick Arnou

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof van Cassatie (3e Kamer), 14 november 1983

Ondernemingsraad — Veiligheidscomité — Sociale verkiezingen — Beroep bij de arbeidsrechtbank — Termijn voor het gerecht om uit te spreken — Termijn niet op straffe van nietigheid voorgeschreven.

«Overwegende dat, ook al bepaalt artikel 7 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, dat het gerecht waarbij het beroep is ingesteld tegen de in artikel 6 van het koninklijk besluit vermelde beslissingen, uitspraak doet binnen 23 dagen na ontvangst van het beroep, die termijn niet op straffe van nietigheid is voorgeschreven.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet — Eerste advocaat-generaal : de h. Duchatelet — Advocaten : mrs. Van Ommeslaghe en Simont — In de zaak : N.V. A. t/ De G.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 19 december 1983

Ondernemingsraad — Veiligheidscomité — Verkiezingen — Beroep bij de arbeidsrechtbank — 1. Uitspraak — Termijn — Niet op straffe van nietigheid voorgeschreven — 2. Vereiste van voorafgaand bezwaar conform art. 28 K.B. 18 oktober 1978.

1. Tegen het bestreden vonnis, op 11 maart 1983 in laatste aanleg gewezen door de Arbeidsrechtbank te Leuven, voert eiseres aan dat niet binnen zeven dagen uitspraak is gedaan. Het middel faalt naar recht :

«Overwegende dat artikel 30 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen, bepaalt dat de arbeidsrechtbank waarbij het beroep tegen de beslissing bedoeld in artikel 29 is ingesteld, uitspraak doet binnen zeven dagen die volgen op de ontvangst van het beroep ; dat deze termijn niet op straffe van nietigheid is voorgeschreven.»

2. Het tweede middel echter, dat schending aanvoert van de artt. 28, 29 en 30 van het K.B. van 18 oktober 1978, blijkt gegrond te zijn :

«Overwegende dat het vonnis constateert dat eiseres op 8 februari 1983 het bericht bedoeld bij artikel 9 van het koninklijk besluit van 18 oktober 1978 betreffende de ondernemingsraden en de comités voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing van de werkplaatsen heeft doen aanplakken en dat de vordering van eerste verweerster ertoe strekt de aanpassing van de aangeplakte kiezerslijsten alsmede de vaststelling van het aantal mandaten en de verdeling ervan per categorie werknemers te bekomen ; dat het vonnis dat die vordering ontvankelijk en gegrond verklaart, een geschil als bedoeld bij artikel 30 van voormeld koninklijk besluit beslecht ;

«Overwegende dat, krachtens artikel 28, de werknemers alsmede hun representatieve organisaties, binnen zeven dagen na de aanplakking van het evenvermelde bericht, bij de raad of het comité, of bij gebrek hieraan, bij de werkgever bezwaar kunnen indienen onder meer tegen de kiezerslijsten en tegen de vaststelling van het aantal mandaten per orgaan en per categorie ; dat, luidens artikel 29, de raad of het comité, of bij ontstentenis daarvan, de werkgever zich uitspreekt binnen zeven dagen na het indienen van het bezwaarschrift en op de dag van de beslissing, in geval van wijziging, een rechtzetting laat aanplakken ; dat, krachtens artikel 30, de betrokken werknemers alsook de betrokken representatieve werknemersorganisatie(s) binnen zeven dagen na de aanplakking van de rechtzetting en de kennisgeving van de beslissing bedoeld in artikel 29 tegen deze beslissing een beroep kunnen instellen bij de arbeidsrechtbank ;

«Dat uit deze procedureregeling volgt dat voor de betrokken werknemers en werknemersorganisaties het beoogde beroep bij de arbeidsrechtbank alleen openstaat, wanneer vooraf een bezwaar is ingediend op grond van artikel 28 ;

«Dat het vonnis, door de vordering van eerste verweerster ontvankelijk te verklaren hoewel zij vooraf geen bezwaar conform artikel 28 heeft ingediend, de in het onderdeel vermelde bepalingen schendt.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaat : mr. Van Rijn — In de zaak : N.V. G. t/ L.B.C. e.a.)

Hof van Cassatie (2e Kamer), 24 januari 1984

Uitlevering — Beneluxuitleveringsverdrag — Voorrang op de bepalingen van de wet van 15 maart 1874 — Overdracht van voorwerpen — Bezwaren van derden.

Op aanduiding van twee krachtens art. 26 van het Beneluxuitleveringsverdrag afgevaardigde Nederlandse ambtenaren werden in het kader van een tegen een zekere V. in Nederland ingesteld onderzoek een aantal bescheiden in beslag genomen. Het verzoek van de eiseressen, die als derden, op grond van art. 20.2 van het verdrag, de teruggave van de stukken vroegen, is door het bestreden arrest (K.I. Antwerpen, 8 november 1983) afgewezen op grond : «dat de bescheiden kennelijk rechtstreeks betrekking hebben op de aan de verdachte ten laste gelegde feiten ; dat deze dienstig zijn als overtuigingsstukken en mogelijk ten dele afkomstig zijn van strafbare feiten». De eiseressen voeren aan dat het arrest niet antwoordt op hun conclusie waarin zij hadden opgeworpen dat de stukken niets te maken hadden met de feiten van de telastleggingen. Voorts werpen zij op dat het arrest art. 11, derde lid, van de wet van 15 maart 1874, en de artt. 20.2 en 24.2 van het verdrag schendt doordat het niet onderzoekt of de stukken al dan niet rechtstreeks betrekking hebben op een aan de verdachte ten laste gelegd feit, en beslist dat de eiseressen er zelf belang bij hebben dat de stukken aan de Nederlandse overheid worden overgedragen. Het middel wordt als volgt verworpen :

«Overwegende dat de rechtshulp in Beneluxverband steunt op het Verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden, ondertekend te Brussel op 27 juni 1962 en goedgekeurd door de Belgische wet van 1 juni 1964 ;

«Overwegende dat deze bijzondere regeling door haar goedkeuring bij de wet van 1 juni 1964 in het intern recht is opgenomen en voorrang heeft op de bepalingen inzake rechtshulp die vervat zijn in de wet van 15 maart 1874 op de uitleveringen, waarvan de bepalingen slechts bij afwezigheid van eigen bepalingen in het Beneluxuitleveringsverdrag van toepassing zullen zijn ;

«Overwegende dat aldus de bepalingen van het artikel 20.2 van het Beneluxuitleveringsverdrag de toepassing van het artikel 11, derde lid, van de wet van 15 maart 1874 op de uitleveringen uitsluiten ;

«Dat aldus het middel, in zoverre het is afgeleid uit de schending van het artikel 11, derde lid, van de wet op de uitleveringen faalt naar recht ;

«Overwegende dat, wat de aangevoerde schending van de artikelen 20.2 en 24.2 van het Beneluxuitleveringsverdrag betreft, de beoogde geschonden wettelijke bepaling luidt :

'Zij (de raadkamer) 'kan' de teruggave bevelen van voorwerpen die niet rechtstreeks betrekking hebben op het feit dat de verdachte wordt ten laste gelegd en beslist in voorkomend geval op bezwaren van derden, die houder waren van het voorwerp, of van andere rechthebbenden';

«Overwegende dat het middel, in zoverre het de schending inroept van die bepaling van het Beneluxuitleveringsverdrag, opkomt tegen de onaantastbare beoordeling van de rechter en aldus niet ontvankelijk is;

«Overwegende dat, wat de gebeurlijke schending van het artikel 97 van de Grondwet betreft, de eiseressen concludeerden in de zin als in hun memorie vermeld;

«Overwegende dat het onderzoeksgerecht, ter beoordeling van de opportuniteit van de overdracht van de in beslag genomen stukken aan de Nederlandse gerechtelijke overheden en dus meteen over de teruggave aan eiseressen, andere rechthebbenden, van de in beslag genomen voorwerpen, zijn beslissing motiveert zoals in de memorie is weergegeven;

«Dat de appelrechters aldus de gegevens vermelden waarop zij hun beslissing doen steunen, met hun vaststellingen in feite, die onaantastbaar zijn, de andere gebeurlijk strijdige feitelijke gegevens, door eiseressen bij conclusie aangevoerd, verwerpen en hun beslissing wettelijk rechtvaardigen;

«Overwegende dat de beschouwingen in het arrest in verband met het belang van de eiseressen een overvloedige redengeving uitmaken; dat het middel, in zoverre het tegen die redengeving opkomt, bij gebrek aan belang niet ontvankelijk is.»

(Voorzitter : de h. Boon — Raadsheer-rapporteur : de h. Holsters — Advocaat-generaal : de h. Piret — Advocaat : mr. Bultinck — In de zaak : N.V. F. en N.V. E.)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 2 februari 1984

Wegverkeer — Signaleren van werken en verkeersbelemmeringen — Werk aan de openbare weg noodzaak verplaatsing van een verkeersbord betreffende de voorrang — Verplichtingen van de overheid en van de aannemer.

Eiseres, de stad Gent, had vroeger aan een kruispunt een verkeersbord B 15 geplaatst in de Hofstraat en een corresponderend verkeersbord B 1 in de Spoorstraat. In februari 1976 kreeg een aannemer toelating van de stad om op de hoek een afsluiting met een uitsprong op de openbare weg te plaatsen, wat hem ertoe bracht het bord B 1 te verplaatsen ten einde de bestaande signalering in stand te houden. Dit geschiedde met goedkeuring van de stad. De technische dienst van eiseres constateerde de aanwezigheid van het vervangingsbord nog op 22 december 1976, maar het bord was verdwenen op 26 december 1976. Die dag kwam een voertuig dat in de Spoorstraat reed, in botsing met een voertuig dat van links uit de Hofstraat kwam.

Het bestreden arrest (Hof Gent, 14 mei 1982) beslist dat de aannemer in generlei mate aansprakelijk was voor dat ongeval, maar wel eiseres, op grond dat voor het eventueel vervangen van de bestaande signalering en voor instandhouding ervan niet door de aannemer, maar door de be-

voegde overheid diende te worden gezorgd. Eiseres beweert dat die beslissing onwettig is, maar haar middel faalt naar recht :

«Overwegende dat de Wegverkeerswet in artikel 13 als algemene regel stelt : 'Tekens die een gebod of een verbod inhouden worden geplaatst door de overheid die de maatregel heeft genomen. Het plaatsen van alle andere tekens op de openbare weg berust bij de overheid die het beheer over die weg heeft' ;

«Overwegende dat voor de verkeersbelemmeringen en werken in artikel 14 van de Wegverkeerswet als uitzondering op de algemene regel wordt bepaald : 'In afwijking van artikel 13 moeten de verkeersbelemmeringen aangeduid worden door degene die ze heeft doen ontstaan. Ingeval hij hierin te kort schiet neemt de overheid die het beheer over de openbare weg heeft, die verplichting op zich. Werken in uitvoering op de openbare weg worden onder de door de Koning te bepalen voorwaarden aangeduid door degene die de werken uitvoert' ; dat de uitzondering, wat de werken betreft, zich beperkt tot de aanduiding van die werken zelf ;

«Overwegende dat het artikel 78.1.1 van het Wegverkeersreglement van 1 december 1975, dat gelijkaardig is aan artikel 113 van het Wegverkeersreglement van 14 maart 1968, bepaalt dat het signaleren van de op de openbare weg aangebrachte werken ten laste valt van diegene die de werken uitvoert en dat een toelating van de bevoegde overheid vereist is, in het Wegverkeersreglement van 1968 voor het aanwenden van verbodsborden of gebodsborden, in het Wegverkeersreglement van 1975 voor de verkeersborden betreffende de voorrang, verbodsborden, gebodsborden, verkeersborden betreffende het stilstaan en parkeren of voorlopige markeringen die de rijstroken aanduiden ;

Overwegende dat uit het geheel van die bepalingen voortvloeit dat voor de verkeerstekens, andere dan die welke louter het aanduiden van werken en verkeersbelemmeringen betreffen, het initiatief bij de bevoegde overheid blijft berusten en haar toezicht erop onverminderd blijft voortbestaan ;

«Dat de omstandigheid dat uit artikel 80.2 van het Wegverkeersreglement van 1975, zoals uit artikel 119 van het Wegverkeersreglement van 14 maart 1968, voortvloeit dat het verboden is op de openbare weg inrichtingen aan te brengen die op enige wijze de doelmatigheid van de door de bevoegde overheid aangebrachte signalisatie verminderen, daaraan geen afbreuk doet ;

«Overwegende dat de ten deze door het arrest vastgestelde omstandigheid dat de uitvoerder van de werken het teken B 1 met goedkeuring van eiseres verplaatste, niet wegneemt dat het toezicht op de plaatsing, op de doelmatigheid van de plaatsing en op het behoud van het geplaatste teken, op eiseres bleef berusten en die omstandigheid niet van aard is de op eiseres rustende verplichting op de uitvoerder van de werken te doen overgaan.»

(Voorzitter : de h. Janssens — Raadsheer-rapporteur : de h. Boon — Advocaat-generaal : de h. Velu — Advocaten : mrs. Bayart, Simont, Bützler en De Bruyn — In de zaak : Stad Gent t/ N.V. De G. e.a.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 13 februari 1984

Ondernemingsraad — Veiligheidscomité — Beschermde werknemer — Ontslag — Dringende reden — Procedure tot erkenning — Ontslag gegeven voordat de beslissing in kracht van gewijsde is gegaan — Gevolg — Wederopneming van werknemer in onderneming — Gevolg.

Verworpen wordt de voorziening tegen het arrest, op 26 april 1983 gewezen door het Arbeidshof te Antwerpen, afdeling Hasselt, dat besliste dat de procedure tot erkenning van een dringende reden tot ontslag haar bestaansreden heeft verloren nadat de beschermde werknemer duidelijk werd ontslagen voordat het geding beëindigd was door een in kracht van gewijsde getreden beslissing :

«Overwegende dat het duidelijke ontslag van een beschermde werknemer, dat zonder wilsgebrek is gegeven, de arbeidsovereenkomst beëindigt, al werd de dringende reden niet vooraf door het arbeidsgerecht aangenomen ;

«Dat het arbeidsgerecht de dringende reden niet nuttig meer kan aannemen nadat het ontslag reeds is gegeven ; dat hieraan niet afdoet de omstandigheid dat de werkgever nadien de ontslagen werknemer in de onderneming herplaatst, aangezien de herplaatsing dan impliceert dat de werkgever van het wegens dringende reden gegeven ontslag afziet ;

«Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiseres op 3 maart 1983 verweerster heeft ontslagen, hoewel deze laatste tegen het vonnis van de eerste rechter, dat de dringende reden had aangenomen, hoger beroep had ingesteld ; dat verweerster derhalve is ontslagen voordat de procedure tot aanneming van de door eiseres aangevoerde dringende reden haar volledig beslag heeft gekregen met een in kracht van gewijsde gegane beslissing ; dat het arrest ook constateert dat eiseres zich niet op rechtsdwalen kan beroepen om het voortijdige ontslag ongedaan te maken ;

«Dat het arbeidshof op grond van die vaststellingen, wetig beslist dat, wegens de onregelmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst door eiseres in de loop van het geding, de procedure tot aanneming van de dringende reden door het arbeidshof zonder voorwerp is geworden.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaten : mrs. Houtekier en Bützler — In de zaak : N.V. O. t/ N.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 13 februari 1984

Taalgebruik — In gerechtszaken — Nietigheid — Treft zowel de inhoud als de vorm van de nietige akte.

Tegen een vonnis van de Arbeidsrechtbank te Leuven had verweerder op 22 december 1980 hoger beroep ingesteld met een verzoekschrift dat in het Frans was gesteld. Het bestreden arrest (Arbh. Brussel, 20 januari 1983), dat dienaangaande beslist : «De nietigheid van het beroep ingesteld op 22 december 1980 heeft enkel betrekking op het gebruik der talen in gerechtszaken en treft dus niet de inhoud ervan, die geldig blijft», wordt om de volgende redenen vernietigd :

«Overwegende dat, krachtens de artikelen 2 en 40, eerste lid, van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken, van rechtswege nietig is de akte, gesteld in een andere taal dan het Nederlands, waarbij een geding wordt ingeleid voor de burgerlijke rechtbanken van eerste aanleg waarvan de zetel gevestigd is in het arrondissement Leuven ; dat die nietigheid zowel de vorm als de inhoud van de akte treft ;

«Dat het arrest de voormelde wetsbepalingen schendt door te beslissen dat het door verweerder op 22 december 1980 bij de Arbeidsrechtbank te Leuven ingediende en in het Frans gestelde verzoekschrift enkel nietig is voor wat de gebruikte taal, maar niet voor wat zijn inhoud aangaat.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Rauws — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaat : mr. Bützler — In de zaak : N.B.L.M. t/ B.)

Hof van Cassatie (3e Kamer), 13 februari 1984

Werkloosheid — Recht op uitkeringen — Verlenging van de periode van één jaar na het beëindigen van studie van de hogere secundaire cyclus — Studie van een hogere cyclus of niveau — Begrip.

Vernietigd wordt het arrest (Arbh. Gent, 17 januari 1983) dat beslist dat de aanvraag tot werkloosheidsuitkeringen van 29 oktober 1980 niet in aanmerking komt omdat eiser, na zijn studie in het hoger secundair onderwijs te hebben beëindigd op 30 juni 1977, twee jaar niet-universitair onderwijs volgde om dan opnieuw cursussen van een lager niveau te volgen van 1 september 1979 tot 30 juni 1980, nl. een specialisatiejaar meetkundig schatter :

«Overwegende dat volgens artikel 124, eerste lid, 2° en 4°, en tweede lid, van het koninklijk besluit van 20 december 1963, gewijzigd bij koninklijke besluiten van 3 oktober 1968 en 22 november 1976, jonge werknemers die studies van de hogere secundaire cyclus met volledig leerplan hebben beëindigd, op werkloosheidsuitkering gerechtigd zijn, indien tussen de beëindiging van deze studies en de aanvraag om uitkering niet meer dan één jaar verlopen is, met dien verstande dat deze periode van één jaar onder meer wordt verlengd met een duur gelijkwaardig aan die tijdens welke de belanghebbende studies van een hogere cyclus of niveau heeft gevolgd ;

«Dat studies die slechts toegankelijk zijn voor houders van een getuigschrift van hoger secundair onderwijs, studies van een hogere cyclus of niveau in de zin van deze bepaling zijn ;

«Overwegende dat het arrest vaststelt dat eiser van 1 september 1979 tot 30 juni 1980 een specialisatiejaar meetkundig schatter heeft gevolgd, waarvoor men in het bezit van een getuigschrift van hoger secundair onderwijs moet zijn ; dat het derhalve niet wettig beslist dat deze studies niet in aanmerking komen voor de verlenging van de periode van één jaar als bepaald in voormeld artikel 124, tweede lid.»

(Voorzitter : de h. Delva — Raadsheer-rapporteur : de h. Vervloet — Advocaat-generaal : de h. Lenaerts — Advocaat : mr. Bützler — In de zaak : De C./ R.V.A.)

NOOT—Artikel 124 van het Werkloosheidsbesluit werd vervangen bij K.B. van 12 april 1983, met uitwerking vanaf 1 juni 1983. In de huidige tekst is geen sprake meer van «studies van een hogere cyclus of niveau».

Hof van Cassatie (2e Kamer), 28 februari 1984

Onrechtmatige daad — Oorzakelijk verband — Tram-maatschappij herstelt beschadigd voertuig met behulp van eigen personeel en machines.

Een tramrijtuig dat door de schuld van eiser beschadigd was, werd door verweerster zelf hersteld met behulp van haar eigen personeel en machines. Tegen de bestreden arresten (Hof Brussel, 26 april 1979 en 15 juni 1983), die hem tot schadeloosstelling veroordelen, voert eiser aan dat degene die kosten doet alleen maar om zich te kwijten van een wettelijke, reglementaire of contractuele verplichting, door de enkele vervulling van die verplichting geen schade lijdt die in oorzakelijk verband staat met een fout van een derde, en dat het hof van beroep dientengevolge niet wettig heeft kunnen beslissen dat eiser gehouden was tot betaling van een percentage van de werkplaatskosten, bestaande o.m. uit het loon en de sociale lasten van het werkplaatspersoneel, nu deze lonen en kosten door verweerster werden uitbetaald ter uitvoering van de met het personeel gesloten arbeidsovereenkomsten en van de wettelijke bepalingen die de sociale lasten aan de werkgever opleggen, noch tot betaling van een percentage van de werkplaatskosten voortvloeiende uit de bezetting van een gedeelte van de werkplaats en het gebruik van machines in verband met de herstelling van het beschadigde voertuig, nu deze uitgaven werden gedaan ter uitvoering van de wettelijke verplichtingen van verweerster als concessionaris van het tramvervoer. Het middel wordt om de volgende redenen verworpen:

«Overwegende dat het arrest van 26 april 1979 beslist: 'Dat inderdaad de beklaagde verplicht is om de gehele schade te vergoeden die zeker en noodzakelijk uit het schadeverwekkend feit voortkomt; dat de burgerlijke partij, die zich belast met het herstellen van haar voertuigen, beschadigd door de schuld van derden, beklaagde inbegrepen, — in plaats van andere maatschappijen daarmee te belasten, hetgeen duurder zou zijn gelet, onder andere, op de overbrenging van de beschadigde voertuigen — deze werkzaamheden slechts kan presteren, niet alleen mits zij de arbeiders bestemd tot de herstelling van het voertuig beschadigd door de fout van beklaagde betaalt, maar ook mits zij de hierboven vermelde uitgaven betaalt; dat een deel van deze algemene kosten noodzakelijk het herstellen van de door beklaagde veroorzaakte schade betreft; dat de burgerlijke partij, zonder het ongeval, geringere werkplaatskosten zou hebben gedragen; dat geen deel van de algemene kosten, onder andere het oprichten van de grotere werkplaats en de aankoop van meer machines, die vóór het ontstaan van onderhavig ongeval gedaan werden, in acht dient te worden genomen, doch wel de bezetting van een gedeelte van de werkplaats, het gebruik van machines en de betaling van het loon van het personeel en de sociale lasten, in verband met de herstellingswerkzaamheden van het beschadigd voertuig, hetgeen tijdens deze werkzaamheden geschiedde';

«Overwegende dat het arrest van 26 april 1979 aldus te kennen geeft dat de aan de burgerlijke partij toe te kennen bedragen niet de terugbetaling uitmaken van uitgaven door haar gedaan ingevolge een wettelijke, reglementaire of contractuele verplichting, maar wel de vergoeding van de werkplaatskosten, besteed tot herstel van de door verwezene veroorzaakte schade die zij in haar vermogen geleden heeft;

«Overwegende dat het hof van beroep uit zijn vaststellingen heeft kunnen afleiden dat er een oorzakelijk verband, in de zin van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, bestaat tussen de fout van de verwezene en de schade van de burgerlijke partij;

«Overwegende dientengevolge dat het hof van beroep wettig heeft kunnen beslissen, eensdeels in het arrest van 26 april 1979 dat eiser gehouden is tot het terugbetalen van de werkplaatskosten en anderdeels in het arrest van 15 juni 1983 dat deze kosten behoren tot het geheel van het door het eindarrest toegekende bedrag.»

(Voorzitter: de h. Boon — Raadsheer-rapporteur: de h. De Peuter — Advocaat-generaal: de h. Declercq — Advocaten: mrs. Dasselme en Simont — In de zaak: R. t/ Maatschappij voor het Intercommunaal vervoer te Brussel)

Hof van Cassatie (1e Kamer), 16 maart 1984

Gemeentebelasting — Aan de agglomeraties en federaties van gemeenten overgedragen bevoegdheid — Belasting die daarop betrekking heeft — Bouw- en verkavelingsverordeningen.

Eiseres komt op tegen een beslissing van 28 april 1983, waarbij de Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Brabant gegrond verklaart het bezwaar van verweerster tegen een aanslag in de jaarlijkse directe gemeentebelasting op «de niet afgewerkte of geheel of gedeeltelijk verwaarloosde gebouwen en de niet gebouwde grondpercelen die aan de openbare weg gelegen zijn».

Toen het schepencollege de desbetreffende belastingverordening ter goedkeuring aan de gemeenteraad voorlegde, gaf het de volgende motivering: «Het doel van de belasting is te zorgen dat de eigenaars hun goed niet laten vervallen en aldus de vernieuwing en de herstelling van het gebouwenpatrimonium van de gemeente aan te moedigen. Er werd immers vastgesteld dat bepaalde eigenaars zich niet alleen totaal niet meer bezighouden met deze situatie, maar er profijt uit trekken door de gevel van hun goederen te verhuren aan firma's die zich bezighouden met de verhuur van aanplakborden. De gemeentelijke overheid, waarvan een van de doelstellingen is een politiek van stadsvernieuwing te bevorderen, moet zulke praktijken ontmoedigen door alle middelen die te harer beschikking staan, te gebruiken.» In de aanhef van de verordening komt een motivering van gelijke strekking voor.

De bestreden beslissing stelt vast, enerzijds, dat bij art. 4, § 2, 4°, van de wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en van de federaties van gemeenten, de aangelegenheid «bouw- en verkavelingsverordeningen» van de bevoegdheid van de gemeenten aan de agglomeraties of aan de federaties is overgedragen, en anderzijds, dat bij

art. 1 van de wet van 7 juli 1972 tot vaststelling van de grenzen van de belastingbevoegdheid van agglomeraties en federaties van gemeenten, deze met uitsluiting van de gemeenten die er deel van uitmaken, belastingen mogen heffen die betrekking hebben op de hun werkelijk overgedragen bevoegdheden.

Oordelend dat de belastingverordening van eiseres tot die aangelegenheid van bouw- of verkavelingsverordening behoort, beslist de bestendige deputatie dat eiseres bij de goedkeuring van de belastingverordening haar bevoegdheid te buiten ging, en dat het reglement derhalve onwettig is. Deze beslissing wordt om de volgende redenen vernietigd:

«Overwegende dat ten deze de vraag is of de gemeentebeasting op geheel of gedeeltelijk verwaarloosde gebouwen, betrekking heeft op de bevoegdheden inzake 'bouwverordeningen' die aan de agglomeratie, met toepassing van artikel 4, § 2, 4°, van de wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en de federaties van gemeenten, zijn overgedragen;

«Overwegende dat de wet van 26 juli 1971 weliswaar niet nader bepaalt wat onder 'bouwverordening' moet worden verstaan, maar dat uit de opsomming van artikel 4, § 2, en namelijk uit 1°, 2°, 3° en 4°, blijkt dat het gaat om een bevoegdheid inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw, zodat het de bouwverordening betreft die behandeld wordt in de artikelen 59 tot 62 van de wet van 29 maart 1962;

«Overwegende dat, hoewel het toepassingsgebied van deze bouwverordeningen aanzienlijk werd uitgebreid door de wet van 22 december 1970, die artikel 59 van de wet van 29 maart 1962 verving, en de aangelegenheden die door een bouwverordening kunnen worden geregeld, omvattender zijn dan die waarin de bouwverordening traditioneel pleegt te voorzien, zodat het in feite om 'bouw-, wegen- en stedenbouwkundige verordeningen' gaat, die verordeningen nochtans slechts een rechtsgrond hebben indien hun onderwerp binnen de door de wet gestelde grenzen blijft; dat artikel 59 van de wet van 29 maart 1962, als gewijzigd, in zijn eerste lid de in het middel overgenomen oogmerken aangeeft waarop de bouwverordeningen moeten zijn gericht, en het tweede lid het onderwerp ervan omschrijft als 'de bouwwerken en installaties boven en onder de grond (...) de uithangborden en de reclame-inrichtingen, de antennes, de leidingen, de afsluitingen, de opslagplaatsen, de beplanting, de wijziging van de topografie van de bodem, en de inrichting van ruimten ten behoeve van het verkeer en het parkeren van voertuigen buiten de openbare weg...', dit zijn de eigenlijke materiële bouwwerkzaamheden en de daarmee gelijkgestelde handelingen en werken;

«Overwegende dat noch uit het voorwerp van het betwiste belastingreglement, noch uit de door de gemeente aangehaalde en in het middel overgenomen oogmerken bij het nemen van dat reglement, blijkt dat er een verband bestaat tussen de belasting op geheel of gedeeltelijk verwaarloosde gebouwen en de op de agglomeratie overgedragen bevoegdheden inzake bouwverordeningen;

«Dat de bestendige deputatie derhalve haar beslissing niet naar recht verantwoordt.»

(Voorzitter-rapporteur: de h. Janssens — Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven — Advocaten: mrs. Bernard en Denys — In de zaak: Gemeente Sint-Gillis-op-Brussel t/ N.V. L.)

Corr. Brussel (20e Kamer), 8 maart 1984

Strafvordering — Dagvaarding — Uur van de terechtzitting niet vermeld — Verzuim dat de belangen van de beklagde schaadt — Nietigheid.

«Overwegende dat beklagde terecht opwerpt dat de oorspronkelijke dagvaarding om te verschijnen voor de politierechter nietig is daar het uur van de terechtzitting in strijd met art. 702, 5°, van het Gerechtelijk Wetboek niet werd vermeld in het exploot van de dagvaarding; dat beklagde eveneens terecht opwerpt dat dit verzuim zijn belangen schaadt; dat hij immers door het aangeklaagde verzuim het risico loopt zich op een verkeerd uur (voormiddag in plaats van namiddag of omgekeerd) en onverrichterzake ter zitting aan te bieden en/of bij verstek veroordeeld te worden bij gebreke eraan zelf, op eigen initiatief of op eigen kosten, inlichtingen in te winnen of stappen te ondernemen om de nadelige gevolgen van het verzuim te omzeilen of te verhelpen;

«Overwegende dat het aangehaalde verzuim beklagde niet tot dergelijke initiatieven kan verplichten;

«Overwegende dat het eerste vonnis derhalve nietig dient te worden verklaard.»

(Voorzitter: de h. Maréchal — Rechters: de h. Delvoie (rapporteur) en mevr. Calewaert — Openbaar ministerie: de h. De Brauwere — Advocaat: mr. Van Raes — In de zaak: D.)

NOOT—*Nietigheid van de dagvaarding in strafzaken*

1. Talloze malen besliste het Hof van Cassatie reeds dat in strafzaken de dagvaarding niet wordt beheerst door artikel 702 van het Gerechtelijk Wetboek, maar door de voorschriften van de artikelen 145, 182, 184 en 211 van het Wetboek van Strafvordering (Cass., 12 maart 1974, A.C., 1974, 768; Cass., 14 december 1976, Pas., 1977, I, 430; Cass., 27 mei 1981, Pas., 1981, I, 1116).

Daar in het Wetboek van Strafvordering geen gewag wordt gemaakt van nietigheden, wordt algemeen aangenomen dat de dagvaarding alleen dan nietig is wanneer een essentieel bestanddeel ontbreekt of wanneer de onregelmatigheid het rechten van verdediging aantast (R. Declercq, «Raakvlakken gerechtelijk privaatrecht-strafprocesrecht», T.P.R., 1980, 39).

2. Ten deze stelt de strafrechter vast dat de beklagde *het risico* heeft gelopen zich op een verkeerd uur aan te melden bij de politierechter. Er wordt niet beweerd dat de beklagde onverrichter zake naar de zitting is getogen, dat de zaak reeds was afgehandeld toen hij zich aanmeldde of dat hij verplicht was in de namiddag terug te keren. De beklagde heeft zich vermoedelijk niet eens naar de politierechtbank begeven.

3. Men kan zich dan ook afvragen hoe het rechten van verdediging werd gekrenkt. De beklagde werd niet misleid, hij heeft geen enkele hinder ondervonden omdat hij zich niet bekommerd heeft over zijn verschijning. Om de dagvaarding nietig te verklaren, heeft de strafrechter zich op een louter formalistisch standpunt geplaatst.

Een dergelijke beslissing druist dan ook in tegen de constante rechtspraak van het Hof van Cassatie (cf. Cass., 23

oktober 1967, *A.C.*, 1968, 273; *Cass.*, 27 mei 1981, *Pas.*, 1981, I, 116; *Cass.*, 8 september 1981, *R.W.*, 1981-82, 1755).

4. De strafrechter geeft zelf de oplossing: de beklaagde kon zelf, op eigen initiatief, inlichtingen inwinnen nopens het uur van de terechtzitting, hij kon zich ook, zoals elk redelijk burger zou doen, gaan aanmelden bij de opening van de zitting om 9 uur. Luidens art. 66 van het Gerechtelijk Wetboek wordt het aantal, de dagen en de duur van de zittingen door de Koning vastgesteld en elke rechtsonderhorige kan kennis nemen van de dagen en de uren waarop de politierechtbank zitting houdt.

Er wordt beweerd dat Lodewijk XIV eens zou hebben opgemerkt «J'ai failli attendre», maar dergelijke kittelorigheid past een beklaagde niet...

A. Vandeplas

RECHTEN VAN DE MENS

De administratieve sanctie en het recht van verdediging in strafzaken

1. Een banale overtreding van het Duitse wegverkeersreglement heeft geleid tot een belangrijk principearrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

De aanleiding tot het geschil vormde een «administratieve boete» van 60 DM, opgelegd door een administratieve overheid, aan een Turkse gastarbeider wegens deze verkeersovertreding.

Overeenkomstig de nationale wetgeving ter zake kon de betrokkene hiertegen beroep instellen bij een kantonale rechtbank («Amtsgericht»), van welke mogelijkheid hij ook effectief gebruik maakte. Onmiddellijk na de terechtzitting waarop zijn zaak werd behandeld, en waar hij o.m. door een tolk was bijgestaan, trok hij zijn beroep evenwel in, zodat de bestreden administratieve beslissing definitief werd. De rechtbank veroordeelde hem verder tot de betaling van de kosten, waaronder de kosten voor de tolk, ten bedrage van 63,90 DM. Het zijn deze laatste kosten waarover het Europees Hof bij arrest van 21 februari 1984 uitspraak heeft gedaan (zaak Öztürk, *Publ. Cour.*, reeks A, vol. 73).

2. Het Europees Verdrag over de Rechten van de Mens bevat een uitdrukkelijke bepaling i.v.m. de kosten van een tolk. Artikel 6, § 3, e, bepaalt inderdaad dat «een ieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, (recht heeft) zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal, welke ter zitting wordt gebedigd, niet verstaat of niet spreekt». Eerder reeds was het Hof in de gelegenheid geweest te preciseren dat die bijstand werkelijk kosteloos moest zijn, en dat er dus geen terugvordering van voorgeschiedten kosten kon zijn, zelfs niet als de beklaagde schuldig bevonden werd (arrest van 28 november 1978, Luedicke, Belkacem & Koc, *Publ. Cour.*, reeks A, vol. 29; zie, in dezelfde zin, *Cass.* 16 februari 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 571; *Cass.* 20 april 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 777; *Cass.*, 17 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 68).

Zoals alle minimumrechten gewaarborgd bij artikel 6, § 3, van het Verdrag, geldt het recht op de kosteloze bijstand van een tolk echter slechts voor «een ieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd» (in het Frans: «toute personne accusée d'une infraction»; in het Engels: «everyone charged with a criminal offence»). De belangrijke vraag die het Hof in casu diende op te lossen, was of artikel 6, § 3, e, ook toepasselijk is op degene die, zoals Öztürk een zgn. «administratieve overtreding» heeft begaan.

3. Het Hof begint zijn analyse met erop te wijzen dat de kwalificatie die aan de bedoelde inbreuk wordt gegeven door het nationale Duitse recht — nl. «administratieve overtreding», onttrokken aan het eigenlijke strafrecht — niet doorslaggevend kan zijn. Hoewel het Europees Verdrag zich niet verzet tegen «depenaliseringstendensen», kunnen de lid-staten de behandeling van bepaalde overtredingen niet zonder meer onttrekken aan de waarborgen die het Verdrag in strafzaken aan een beklaagde toekent. Aan het begrip «strafzaken» komt m.a.w. een eigen, *autonome* betekenis toe.

Het Hof dient aldus na te gaan of de overtreding, door Öztürk begaan, al dan niet «strafrechtelijk» van aard is, in de zin van het Verdrag. Daartoe gebruikt het Hof, in navolging van een vroeger arrest, waarbij het moest beslissen of een bepaald *disciplinair* vergrijp de toepassing van artikel 6 met zich bracht (arrest van 8 juni 1976, Engel, *Publ. Cour.*, reeks A, vol. 22, pp. 34-35, § 82), de volgende *criteria*: «(I) l'importe d'abord de savoir si le texte définissant l'infraction en cause ressortit ou non au droit pénal d'après la *technique juridique de l'Etat défendeur*; il y a lieu d'examiner ensuite, eu égard à l'objet et au but de l'article 6, au sens ordinaire de ses termes et au droit des Etats contractants, la *nature* de l'infraction ainsi que la nature et le degré de gravité de la *sanction* que risquait de subir l'intéressé» (§ 50; cursivering toegevoegd).

Wat het eerste criterium betreft, werd hoger reeds gezegd dat de litigieuze overtreding naar Duits recht beschouwd werd als een louter «administratieve overtreding», niet behorend tot de misdrijven van strafrechtelijke aard.

Het Hof is anderzijds van oordeel dat de inbreuk strafrechtelijk van aard is. Het Hof neemt daartoe volgende elementen in aanmerking: het gaat om een overtreding die met een geldboete bestraft wordt; in de meeste lid-staten behoren de overtredingen als die welke Öztürk begaan heeft, nog steeds tot het strafrecht; ten slotte, en vooral, is de overschreden norm van algemene aard (ze richt zich tot alle burgers en niet tot een bepaalde categorie) en is de bedoeling van de sanctie tegelijk preventief en repressief. Het feit dat het om een «lichte» overtreding gaat, doet aan die conclusie geen afbreuk (§ 53).

Nu het Hof aldus reeds op grond van het tweede criterium tot het besluit komt dat de overtreding strafrechtelijk van aard is, acht het Hof het niet nodig om die kwestie ook nog te onderzoeken a.h.v. het derde criterium, nl. de aard en de ernst van de sanctie. Wel overweegt het Hof dat de betrekkelijke onbelangrijkheid van de sanctie het strafrechtelijk karakter van een overtreding niet kan wegnemen.

4. Met dertien stemmen tegen vijf beslist het Hof bijgevolg dat artikel 6, § 3, e, in het voorliggende geval van toepassing is.

Niettemin hecht het Hof eraan, te onderstrepen dat het Duitse systeem niet in se te verwerpen is: «Eu égard au

grand nombre des infractions légères, notamment dans le domaine de la circulation routière, un Etat contractant peut avoir de bons motifs de décharger ses juridictions du soin de les poursuivre et de les réprimer. Confier cette tâche, pour de telles infractions, à des autorités administratives ne se heurte pas à la Convention pour autant que l'intéressé puisse saisir de toute décision ainsi prise à son encontre un tribunal offrant les garanties de l'article 6» (§ 56). Er zij aan herinnerd dat het Duitse recht in principe aan die voorwaarde voldoet, nu het inderdaad een beroep bij een rechter openstelt.

Met twaalf stemmen tegen zes beslist het Hof ten slotte dat artikel 6, § 3, e, geschonden is, op grond dat de kosten van de tolk, in een procedure die onder toepassing van artikel 6 valt, ten onrechte ten laste van een «beschuldigde» werden gelegd.

5. Het arrest Öztürk ligt in de lijn van de vroegere rechtspraak van het Hof, die herhaaldelijk het recht van toegang tot een rechterlijke instantie heeft bevestigd, o.m. om een onder dwang aangegane «minnelijke schikking» met het parket te bestrijden (arrest van 27 februari 1980, Deweer, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 35), of om een beslissing van een disciplinaire overheid, waarbij «burgerlijke rechten en verplichtingen» worden «vastgesteld», aan te vechten (arrest van 23 juni 1981, Le Compte, Van Leuven & De Meyere, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 43, p. 23, § 51; arrest van 10 februari 1983, Albert & Le Compte, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 58, p. 16, § 29). Het arrest sluit eveneens aan bij de rechtspraak die artikel 6 toepasselijk acht in «bagatelzaken», die afgesloten worden met een verval van de strafvordering wegens gebrek aan belang (arrest van 26 maart 1982, Adolf, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 49), of in strafzaken die niet (meer) ten gronde terecht kunnen worden, omdat de strafvordering wegens verjaring vervallen verklaard wordt (arrest van 25 maart 1983, Minelli, *Publ. Cour*, Reeks A, vol. 62).

Thans worden de waarborgen van artikel 6 erkend in gevallen waarin «administratieve sancties» kunnen worden opgelegd. Ongetwijfeld opent dit nieuwe perspectieven, ook in België. (Zie, voor een algemene bespreking van de administratieve sancties naar Belgisch recht, H. Coremans, «De administratieve sanctie. Naar een omlijning van het begrip», *R.W.*, 1964-65, 753-764; P. Vermeulen, *Administratieve sancties in België, Preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, Zwolle, 1971; J. Ligot, «De administratieve sanctie naar Belgisch recht», *T.B.P.*, 1973, 3-22; A. Mast, *Overzicht van het Belgisch administratief recht*, Gent, 1981, 8e uitg., pp. 9-15, nrs. 10-13).

Zo zal met de bepalingen van artikel 6 van het Europees Verdrag rekening moeten worden gehouden o.m. bij de toepassing van de wet van 30 juni 1971 betreffende de administratieve geldboeten toepasselijk in geval van overtreding van sommige sociale wetten. Bovendien zal (vermoedelijk) voortaan een gedeelte van het fiscaal contentieux, in zoverre namelijk fiscale boeten kunnen worden opgelegd, in het toepassingsgebied van artikel 6 vallen, wat de bescherming van de belastingplichtige gevoelig zal uitbreiden. (Zie, in verband met dit laatste, de bijzonder lezenswaardige bijdrage van P. Van Orshoven, «Fiscale administratieve sancties en het recht op behoorlijke rechtsbedeling na het

arrest-Öztürk van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens», *Fiskofoon*, 1984, 82-92.)

Ten slotte dient ook de aard van de boete te worden herdacht, die de Commissie van de Europese Gemeenschappen kan opleggen bij overtreding van de regels inzake mededinging. Nog niet zo lang geleden besliste het Hof van Justitie dat artikel 6, lid 1, van het Europees Verdrag over de Rechten van de mens niet toepasselijk was ... omdat de Commissie geen «rechterlijke instantie» is (H.J., 7 juni 1983, *Musique Diffusion Française*, met noot A. Vandencastele, *Rev. trim. dr. eur.*, 1984, (180), 183, § 7; zie ook H.J., 29 oktober 1980, Van Landewyck, *Jur.*, 1980 (3125), 3248, § 81). Dit is natuurlijk geen correcte redenering: indien het opleggen van de boete gepaard gaat met de bepaling van de gegrondheid van een strafvordering, dan is het optreden van een «rechterlijke instantie» een gevolg van de toepasselijkheid van artikel 6, niet een voorwaarde ervan. (Over het strafrechtelijk karakter van de bedoelde boete raadplege men verder R. Legros, «L'arrêt BMW et le droit pénal européen», noot onder H.J., 12 juli 1979, BMW, *Cah. dr. eur.*, 1980 (220), 222-223, nr. 3.)

Of hoe een eenvoudige verkeersovertreding een omwenteling in het administratief repressie-apparaat zou kunnen veroorzaken ...

Paul Lemmens
Assistent K.U. Leuven

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 84/82 — Bondsrepubliek Duitsland/Commissie — 20 maart 1984.

Op 9 maart 1982 heeft de regering van de Bondsrepubliek Duitsland een beroep ingesteld waarin zij het Hof verzocht:

1) nietig te verklaren de door de Commissie op 18 november 1981 aan de regering van het Koninkrijk België voor een periode van één jaar verleende machtiging om het op 28 juli 1980 aan de Commissie voorgelegde plan voor de herstructurering van de Belgische textiel- en kledingindustrie ten uitvoer te leggen, zulks wegens schending van de artikelen 93, lid 3, en 92, leden 1 en 3, van het Verdrag;

2) subsidiair, vast te stellen dat de Commissie artikel 93, lid 3, heeft geschonden door enerzijds na te laten de hoofdprocedure in te leiden en anderzijds geen formeel besluit te nemen waarbij het Belgische plan onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt werd verklaard.

Op 28 juli en 11 augustus 1980 deelde de Belgische regering de algemene lijnen van een plan voor de herstructurering van de Belgische textiel- en kledingindustrie mee.

De Commissie beschouwde het steunproject als ter kennis gebracht, doch vroeg bijkomende inlichtingen, welke zij begin 1981 ontving.

Na heel wat discussies werd een nieuw steunproject opgesteld en op 18 november 1981 verklaarde de Commissie de

tenuitvoerlegging van het herstructureringsplan gedurende één jaar te dulden.

Vaststaat dat het bestreden besluit is genomen nadat de andere geraadpleegde Lid-Staten hun opmerkingen hadden ingediend. De Bondsregering had de Commissie gevraagd geen machtiging te verlenen voor de tenuitvoerlegging van dit steunplan, daar het volgens haar enkel tot gevolg zou hebben dat de problemen van de Belgische industrie naar de industrie van de andere Lid-Staten worden verlegd.

De regering van de Bondsrepubliek Duitsland baseert haar beroep tot nietigverklaring op de schending van de procedureregels die bij het onderzoek van de steunmaatregelen moeten worden gevolgd (artikel 93 van het Verdrag) en op de onverenigbaarheid van het Belgische herstructureringsplan met de gemeenschappelijke markt.

Schending van de procedureregels

Volgens de Bondsregering was de Commissie verplicht de contradictoire fase van de onderzoeksprocedure in te leiden, en mocht zij het niet bij een inleidend onderzoek laten. De Commissie bleef trouwens twijfelen aan de verenigbaarheid van de betrokken steunregeling met de gemeenschappelijke markt. Derhalve zou zij de krachtens artikel 93, lid 2, op haar rustende verplichting om de andere Lid-Staten alsmede de betrokken economische en sociale kringen van de Gemeenschap te raadplegen, hebben geschon- den.

Volgens de Commissie moet de hoofdfase van de procedure enkel worden ingeleid, indien het ter kennis gebrachte plan aan het einde van het inleidende onderzoek onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt wordt bevonden.

Het Hof heeft erkend dat de inleidende fase van het onderzoek van steunmaatregelen (artikel 93, lid 3) enkel tot doel heeft de Commissie in staat te stellen zich een eerste mening te vormen over de gedeeltelijke of gehele verenigbaarheid met het Verdrag van de steunprojecten die haar ter kennis zijn gebracht. Gelet op het belang dat de Lid-Staten erbij hebben spoedig te weten waar zij aan toe zijn op gebieden waar ingrijpen dringend noodzakelijk kan zijn, dient de Commissie zich te haasten; zoniet kan de Lid-Staat, na verloop van een redelijke termijn — volgens het Hof twee maanden —, de betrokken maatregelen ten uitvoer leggen nadat zij de Commissie daarvan tevoren in kennis heeft gesteld.

Volgens vaste rechtspraak van het Hof dient de Commissie, indien zij als uitkomst van haar inleidend onderzoek de steunregeling met het Verdrag in overeenstemming bevindt, daarvan mededeling te doen aan de betrokken Lid-Staat. De steunmaatregel zal dan een «bestaande steunmaatregel» worden, die als zodanig onderworpen is aan het voortdurend onderzoek, waarin artikel 93, lid 1, voorziet. Is de Commissie van oordeel dat de regeling niet verenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, dan dient zij onverwijld de onderzoeksfase van artikel 93, lid 2, in te leiden, waarin zij verplicht is de belanghebbenden aan te manen hun opmerkingen te maken.

Deze procedure, waarin aan de Lid-Staten en de betrokken kringen de zekerheid wordt geboden dat zij hun opmerkingen zullen kunnen voordragen, wordt noodzakelijk wanneer de Commissie bij de beoordeling van de verenigbaarheid met de gemeenschappelijke markt van een steunproject op ernstige moeilijkheden stuit.

Hieruit moet worden afgeleid dat de Commissie enkel dan op basis van het inleidend onderzoek een voor een steunproject gunstige beslissing mag treffen, wanneer zij aan het einde van het inleidend onderzoek tot de overtuiging kan komen dat dit project verenigbaar is met het Verdrag. Twijfelt zij evenwel nog dan dient zij alle nodige adviezen in te winnen en daartoe de procedure van artikel 93, lid 2, in te leiden.

Past men deze beginselen toe op het onderhavige geval, dan komt men in de eerste plaats tot de vaststelling dat de Commissie het Belgische plan zoals het haar ter kennis is gebracht niet kon aanvaarden en verplicht was met de Belgische regering diepgaande bilaterale besprekingen te voeren om aan het oorspronkelijke plan substantiële wijzigingen aan te brengen waardoor het in overeenstemming met de gemeenschappelijke markt kon worden gebracht, en in de tweede plaats dat ten gevolge van deze onderhandelingen tussen de kennisgeving van het steunplan zijn verlopen, een termijn die kennelijk veel langer is dan wat normaliter voor een inleidend onderzoek in het kader van de bepalingen van artikel 93, lid 3, nodig is.

In het omstreden besluit verklaarde de Commissie dat zij, ondanks de belangrijke wijzigingen die aan het oorspronkelijke plan zijn aangebracht, «erg bezorgd bleef over de gevolgen van de toepassing van het plan voor de mededinging binnen de Gemeenschap»; daarom heeft zij de toepassingsduur tot één jaar beperkt.

Op grond van de aangevoerde feiten moet worden erkend dat de Commissie in casu bij het onderzoek van de verenigbaarheid met het Verdrag van het plan voor de herstructurering van de Belgische textiel- en kledingindustrie op ernstige moeilijkheden is gestuit en dat zij derhalve verplicht was alvorens een beslissing te nemen de raadplegingsprocedure van artikel 93, lid 2, in te leiden.

Mitsdien moet worden erkend dat het besluit van de Commissie van 13 november 1981 door een wezenlijke procedurefout is aangetast en om die reden moet worden nietigverklaard.

De subsidiaire voorwaarden van een beroep wegens nalaten

Ingevolge artikel 175, tweede alinea, is een beroep wegens nalaten «slechts ontvankelijk indien de betrokken instelling vooraf tot handelen is uitgenodigd». Uit het dossier blijkt nu dat de Bondsregering weliswaar te kennen heeft gegeven dat het Belgische plan onverenigbaar is met de gemeenschappelijke markt, maar de Commissie niet uitdrukkelijk tot handelen heeft uitgenodigd. Aan de eerste voorwaarde van artikel 175 is dus niet voldaan en het beroep wegens nalaten is dan ook niet ontvankelijk.

Het Hof, rechtdoende:

«1. Verklaart het besluit van de Commissie van 18 november 1981 nietig.

2. Verwerpt het beroep van de regering van de Bondsrepubliek Duitsland voor het overige.

3. Verwijst de Commissie in de kosten van het geding.»

Zaak 75 en 117/82 — Razzouk en Beydoun/Commissie — 20 maart 1984.

Razzouk en Beydoun, beide weduwnaars van ambtenaars van de Commissie, hebben beroep ingesteld, enerzijds

tot nietigverklaring van de besluiten waarbij de Commissie hun klachten tegen de weigering om hun een overlevingspensioen toe te kennen heeft afgewezen en anderzijds tot veroordeling van de Commissie om hun een weduwnaarspensioen toe te kennen, of, subsidiair, hun de tegenwaarde van de door hun respectieve echtgenotes gestorte pensioenbijdragen te betalen.

Het beroep van Beydoun

De Commissie werpt tegen het beroep van Beudoun een exceptie op ontleend aan de laattijdige indiening van de klacht en gesteund op de in de artikelen 90 en 91 van het Statuut voorgeschreven termijnen.

Steunend op eerdere rechtspraak herhaalt het Hof dat de termijnen van de artikelen 90 en 91 van het Statuut van openbare orde zijn en dat de partijen of de rechter daarmee niet vrij kunnen omspringen.

Het beroep van Razzouk

Ten gronde

Ingevolge artikel 79 van het Statuut heeft de weduwe van een ambtenaar of van een gewezen ambtenaar normaliter recht op een overlevingspensioen ten bedrage van 60 % van het ouderdomspensioen of het invaliditeitspensioen waarop haar echtgenoot op het tijdstip van zijn overlijden aanspraak had kunnen maken. Dit recht is onafhankelijk van de eigen inkomsten van de weduwe en het overlevingspensioen kan zelfs worden gecumuleerd met het salaris dat zij eventueel als communautaire ambtenares geniet. Daarentegen kan de echtgenoot van een overleden vrouwelijk ambtenaar volgens artikel 23 van bijlage VIII bij het Statuut slechts aanspraak maken op een overlevingspensioen indien hij niet over eigen inkomsten beschikt en gebrekkig is of aan een ernstige ziekte lijdt, waardoor het hem voor goed onmogelijk is een winstgevende bezigheid uit te oefenen.

Bovendien is dit overlevingspensioen vastgesteld op 50 % in plaats van 60 % voor het weduwepensioen.

Verzoeker klaagt er terecht over dat deze bepalingen inbreuk maken op de gelijke behandeling van man en vrouw, een beginsel dat behoort tot de fundamentele rechten waarvan het Hof de eerbiediging heeft te verzekeren.

In verschillende eerdere arresten (Sabbatini-Airola) heeft het Hof erkend dat de gelijkheid tussen mannelijke en vrouwelijke werknemers van de Gemeenschap in het kader van het Ambtenarenstatuut moet worden verzekerd.

Derhalve moet het besluit van de Commissie van 3 juli 1981 worden nietigverklaard omdat het berust op statuutsbepalingen die in strijd zijn met een fundamenteel recht en derhalve niet kunnen worden toegepast voor zover zij de overlevende echtgenoten van ambtenaren verschillend behandelen naar gelang hun geslacht.

Het Hof, rechtdoende:

«1. Wat zaak 75/82 betreft:

a) Verklaart nietig het besluit van de Commissie van 3 juli 1981 waarbij het weduwnaarspensioen is geweigerd.

b) Verstaat dat de Commissie verzoekers aanvraag om een overlevingspensioen opnieuw zal onderzoeken en daarbij de statuutsbepalingen inzake het weduwepensioen zal toepassen. De eventueel aan verzoeker te betalen bedragen zullen worden vermeerderd met een rente van 6 % te rekenen vanaf 27 juli 1981 of vanaf de datum waarop de pen-

sioenuitkeringen dienden te worden betaald zo dit later is.

c) Verstaat dat op de aanvraag om een wezenrente niet dient te worden beslist.

d) Verwijst de Commissie in de kosten van het geding.

2. Wat zaak 117/82 betreft:

a) Verklaart het beroep niet-ontvankelijk.

b) Verstaat dat elk van de partijen de eigen kosten zal dragen.».

Zaak 314/82 — Commissie/Koninkrijk België — *Niet-nakoming — Schending van de artikelen 9 en 12 EEG-Verdrag — Keuringsrechten geheven bij de invoer van vlees van pluimvee* — 20 maart 1984.

De Commissie heeft een beroep ingesteld strekkende tot vaststelling dat het Koninkrijk België, door bij de invoer van vers, gedroogd, gezouten en gerookt vlees van gevogelte uit andere Lid-Staten keuringsrechten te heffen, de krachtens de artikelen 9 en 12 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet is nagekomen.

De Belgische wet van 15 april 1965 en het koninklijk besluit van 21 september 1970 bepalen dat vlees van gevogelte, dat in aanmerking komt voor consumptie door de mens, in België aan een sanitaire controle is onderworpen. Voor inlands vlees is voorzien in een controle ante mortem, een controle post mortem in het slachthuis en controles bij het uitsnijden. Ingevoerd vlees wordt bij de invoer gecontroleerd in het douanekantoor of op de plaats van bestemming van de waar.

Er kunnen rechten worden geheven die zijn bestemd om de kosten te dekken van het gezondheidsonderzoek, de keuring en de controle bij de invoer.

Tot staving van haar beroep betoogt de Commissie, dat de betrokken rechten die bij de sanitaire controles van geïmporteerd vlees worden geheven, zijn aan te merken als heffingen van gelijke werking als douanerechten in de zin van artikel 9 EEG-Verdrag, daar zij eenzijdig door de Belgische staat opgelegde lasten zijn, die geen deel uitmaken van een algemeen stelsel van binnenlandse belastingen.

Volgens de Belgische regering zijn de litigieuze rechten een vergoeding voor een aan de importeur verleende dienst.

Het Hof rechtdoende, verstaat:

«1. Door bij de invoer van vers, gedroogd, gezouten of gerookt vlees van gevogelte uit andere Lid-Staten keuringsrechten te hebben, is het Koninkrijk België de krachtens de artikelen 9 en 12 EEG-Verdrag op hem rustende verplichtingen niet nagekomen.

2. Het Koninkrijk België wordt verwezen in de kosten van de procedure.»

Zaak 92/83 — Firma 3M Deutschland GmbH/Oberfinanzdirektion Frankfurt — *Tariefindeling — Gebonden textielvlies bestemd om als vuilvangmat te worden gebruikt* — 22 maart 1984.

Het Bundesfinanzhof heeft een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van het gemeenschappelijk douanetarief.

Deze vraag is gerezen in het kader van een geding over de tariefindeling van een artikel dat als «vuilvangmat» («Schmutzfangmatte») is omschreven. Volgens de importeerende firma gaat het om een produkt uit gebonden textielvlies vallend onder tariefpost 59.03, waar het in het verbin-

dend tarifieringsadvies van het bevoegde douanekantoor onder postonderverdeling 58.02 A II b is ingedeeld.

Post 59.03 van het gemeenschappelijk douanetarief omvat «gebonden textielvlies, alsmede artikelen daarvan, ook indien geïmpregneerd of met een deklaag.».

Postonderverdeling 58.02 A is als volgt geformuleerd:

«A. Tapijten:

I. van kokosvezels ...

II. andere:

a) 'tufted' tapijten ...

b) overige ...»

Het Bundesfinanzhof heeft het omstreden produkt met het oog op de prejudiciële vraag als volgt omschreven: «een vlies bestaande uit 0,9 mm dikke polyvinylchloridedraad, die rechtstreeks uit de spinkop lusvormig wordt gelegd en met behulp van een bindmiddel thermisch wordt gehecht.» Dit artikel wordt in breedten van 90 en 120 cm en een lengte van 610 cm ingevoerd en is bestemd om als vloerbedekking (vuilvangmat) te worden gebruikt.

De nationale rechter vraagt of een dergelijk produkt onder post 58.02 dan wel onder post 59.03 van het gemeenschappelijk douanetarief valt.

Het Hof heeft voor recht verklaard:

«Een vlies bestaande uit 0,9 mm dikke polyvinylchloridedraad, die rechtstreeks uit de spinkop lusvormig wordt gelegd en met behulp van een bindmiddel thermisch wordt gehecht, valt als gebonden textielvlies onder post 59.03 van het gemeenschappelijk douanetarief, ook al is het bestemd om als vloerbedekking te worden gebruikt.»

Zaak 90/83 — M. Paterson, appellant/W. Weddel & Co. Ltd., geïntimeerde, en andere — *Vervoer over de weg van geslachte dieren en slachtafval* — 23 maart 1984..

De High Court of Justice heeft verschillende prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van artikel 14 bis van verordening nr. 543/69 van de Raad tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer.

Deze vragen zijn gerezen in het kader van strafvervolgingen ingesteld tegen drie firma's die, zonder de bepalingen van verordening nr. 543/69 te eerbiedigen, hun voertuigen hadden gebruikt voor vervoer over de weg van bepaalde produkten van dierlijke oorsprong, waarvan een groot deel bestemd was voor menselijke consumptie.

De verordening bevat voorschriften over de samenstelling van de bemanningen die instaan voor het vervoer over de weg met bepaalde voertuigen, over de beperking van de rijtijd en over de dagelijkse en wekelijkse rusttijden.

Tevens dient gewezen op de bij verordening nr. 1463/70 van de Raad opgelegde verplichting om in de voertuigen een controle-apparaat (tachograaf) aan te brengen.

Artikel 14 bis bepaalt dat de Lid-Staten afwijkingen kunnen toestaan van de verordening voor de volgende vormen van binnenlands vervoer en gebruik:

«a) ...

b) ...

c) vervoer van levende dieren van de boerderij naar de plaatselijke markten en terug, alsmede vervoer van niet voor menselijke consumptie bestemde geslachte dieren en slachtafval.»

Voor de nationale rechter betoogden de drie firma's dat

hun vervoer valt onder de afwijking waarin artikel 14 bis voorziet.

De nationale rechter heeft naar aanleiding van dit geschil een reeks vragen gesteld waarmee hij in wezen wenst te vernemen of de afwijking waarin artikel 14 bis van verordening nr. 543/69 voorziet betrekking heeft op alle geslachte dieren of enkel op die welke niet voor menselijke consumptie zijn bestemd; of de term «niet voor menselijke consumptie bestemde slachtafval» in artikel 14 bis ook betrekking heeft op delen van dieren die voor andere doeleinden dan voeding zijn bestemd; of de afwijking waarin artikel 14 bis voorziet ook mogelijk is wanneer de vervoerde lading ook produkten bevat die niet onder deze afwijking vallen.

Het Hof heeft in antwoord op deze vragen voor recht verklaard:

«1. De term 'geslachte dieren' in artikel 14 bis, lid 2, sub c, van verordening nr. 543/69 van de Raad van 25 maart 1969 tot harmonisatie van bepaalde voorschriften van sociale aard voor het wegvervoer, zoals gewijzigd bij de verordeningen van de Raad nrs. 515/72 van 28 februari 1972 en 2827/77 van 12 december 1977, heeft enkel betrekking op geslachte dieren die niet voor menselijke consumptie zijn bestemd.

2. De term 'niet voor menselijke consumptie bestemde slachtafval' in het genoemde artikel 14 bis, lid 2, sub c, heeft enkel betrekking op delen van dieren die niet voor menselijke consumptie in de vorm van voeding zijn bestemd.

3. De term 'vervoer van niet voor menselijke consumptie bestemde geslachte dieren of slachtafval' in het genoemde artikel 14 bis, lid 2, sub c, heeft enkel betrekking op het vervoer van ladingen die uitsluitend uit niet voor menselijke consumptie bestemde geslachte dieren of slachtafval bestaan.»

BOEKEN

M.B. DE BOER, *Het Bewind*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1982, 383 blz.

A.G. LUBBERS, *Bewind in NBW*, Tjeenk Willink, Zwolle, 1983, 138 blz.

Ons recht kent diverse gevallen waarin krachtens de wet het vermogen van een persoon onder het bewind wordt geplaatst van een derde (de minderjarige, de voogdijregeling, de faillissementscuratele, enz.). Maar ook voor personen die niet onder curatele staan, kan zich de noodzaak doen gevoelen om het beheer van hun vermogen of een gedeelte ervan (bv. een effectenportefeuille) toe te vertrouwen aan een derde omdat de eigenaar bijvoorbeeld de tijd of de vereiste deskundigheid mist. Een geijkte rechtsfiguur die het beheer van andermans vermogen mogelijk zou maken, zoals de Engelse *Trust*, kent onze rechtsorde vooralsnog niet. Wel werd herhaaldelijk gepleit voor het ontwerpen van een eigen bewindsrecht, o.m. door Van Gerven aan wie de verdienste toekomt deze rechtsfiguur bij ons te hebben geïntroduceerd (*Bewindsbevoegdheid*, Brussel, 1962; Id., *Algemeen deel*, 456, nr. 141).

De twee surrogaatoplossingen waarmee de praktijk zich behelpt, de vertegenwoordiging en de fiduciaire eigendom, bieden geen voldoening. Doet men een beroep op de vertegenwoordigingsfiguur, dan blijft de positie van de rechthebbende predominant, terwijl de fiduciaire eigendom dan weer in de andere richting te ver gaat

aangezien de fiduciaire eigenaar ook werkelijk juridisch eigenaar is. De regeling van het bewind die in het Nieuw Nederlands B.W. (boek 3, titel 6) werd uitgewerkt, komt aan de belangen van de bewindvoerder, van de onder bewind gestelde (de rechthebbende) zowel als aan die van de schuldeiser van de rechthebbende tegemoet. Voor een goed begrip worden de hoofdlijnen van deze regeling hier kort samengevat. Het bewind kan worden ingesteld bij rechtshandeling of door de rechter. Uitgangspunt is dat het beheer van de onder bewind gestelde goederen *uitsluitend* toekomt aan de bewindvoerder en dus aan iedere inmenging door de rechthebbende wordt onttrokken (art. 3.6.1.4a). Voor daden van beschikking behoeft de bewindvoerder echter de toestemming van de rechthebbende of de machtiging van de rechter. Anderzijds wordt de bevoegdheid van de gerechtigde om over de bewindsgoederen zelfstandig te beschikken beperkt (naar gelang van de bewindsvorm). Voor schulden die voortspruiten uit daden van de bewindvoerder, vormen de bewindsgoederen het preferentieel verhaalsobject, terwijl de schulden aangegaan door de rechthebbende in het algemeen (dit zal afhangen van de bewindsvorm) niet verhaalbaar zijn op de onder bewind gestelde goederen. Jegens de rechthebbende is de bewindvoerder aansprakelijk indien hij in de zorg van een goed bewindvoerder te kort schiet (art. 3.6.1.7). Tevens is hij gehouden om op regelmatige tijdstippen rekening en verantwoording af te leggen. Er moet echter op gewezen worden dat deze regeling nog geen geldend recht uitmaakt en dat omtrent het tijdstip van de invoering van de bewindstitel van het N.N.B.W. naar verluidt nog onzekerheid bestaat. Wel kent het huidige Nederlandse B.W. reeds een aantal bewindsvormen.

In het boek van prof. Lubbers, dat verscheen in de reeks *Studie-pockets privaatrecht*, wordt de bewindsregeling op een overzichtelijke wijze uiteengezet. Na een toelichting van enkele basisbegrippen opteert de auteur voor een artikelsgewijze behandeling van de stof. Door deze benaderingswijze is dit boekje uitermate geschikt voor een eerste kennismaking met deze toch vrij gecompliceerde materie.

Het boek van mevr. de Boer is de handelseditie van het proefschrift waarmee de auteur de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid verwierf aan de R.U.Utrecht. Dit boek dat ongetwijfeld als een standaardwerk zal worden beschouwd, verdient bewondering wegens zijn grote wetenschappelijke degelijkheid. Niet alleen wordt aan de rechtspraktijk een grondige en uitvoerige leidraad voor de nieuwe bewindsregeling ter beschikking gesteld, ook wordt ruime aandacht besteed aan de rechtsdogmatiek die bij zo'n centraal thema in het vermogensrecht onvermijdelijk te berde moet komen. De auteur poogt ook zelf een nieuwe rechtstheoretische grondslag te geven voor de bewindsfiguur. Geconfronteerd met de veelheid van bewindstypes gaat de auteur over tot een typologiseren van de diverse bewindsvormen waarbij het normale bewindstype tot uitgangspunt zal dienen voor een rechtstheoretische verklaring. Voor dit *normale* bewindstype is kenmerkend dat: 1. de onderbewindgestelde niet bevoegd is tot het beheer van de onder bewind gestelde goederen, noch om over deze goederen zelfstandig te beschikken en 2. schulden, ontstaan in de persoon van de onder bewind gestelde, niet verhaalbaar zijn op de bewindsgoederen. In de rechtsliteratuur worden, in hoofdzaak, twee theorieën verdedigd ter verklaring van de bewindsfiguur. Volgens een eerste opvatting dient de vertegenwoordigingsconstructie als grondslag (o.m. Meijers, Scholten, Van der Grinten). Een tweede stroming zoekt die fundering in een splitsing van het eigendomsrecht: aan de bewindvoerder komt een «zakelijk recht» (Eggen), een «zakelijke belasting» (Suijling) of een fiduciair eigendomsrecht (Uniken Venema) toe op de bewindsgoederen. Geen van deze theorieën kan de auteur echter overtuigen. Volgens haar komt de rechtspositie van de onder bewind gestelde neer op die van een handelingsonbevoegde en dient het bewind te worden opgevat als een soort algemene *interdictie*. Door het bewind wordt aan de rechthebbende de algemene handelingsbevoegdheid onttrokken ten aanzien van de onder bewind gestelde goederen. De auteur zoekt in dit verband ook aansluiting bij Van Gervens opvatting over de «gedelegeerde bevoegdheid»: de bewindvoerder oefent geen eigen maar een aan de onder bewind gestelde toebehorende bevoegdheid uit. Deze laatste blijft handelingsbekwaam, maar mist door het instellen van het bewind de vereiste *handelingsbevoegdheid*. De onder bewind gestelde goederen vormen bovendien een *afgescheiden vermogen*: de door de onder bewind gestelde aangegane privé-schulden kunnen niet verhaald worden op de bewindsgoederen. Daarentegen staat het privé-

vermogen van de onder bewind gestelde wel in voor de schulden die door de bewindvoerder werden aangegaan, zij het dat die eerst moeten worden verhaald op de bewindsgoederen.

Eric Dirix

H. DE DOELDER, *Terrein en beginselen van tuchtrecht*, H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn, 1981, 221 blz.

Dit boek diende als proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor in de rechtsgeleerdheid aan de Universiteit te Tilburg.

Boeken die het tuchtrecht als geheel behandelen, zijn vrij zeldzaam. Voor Nederland kan men vermelden: A.A.M. van Agt, «Zijn nadere wetgevende voorzieningen op het gebied van het tuchtrecht en het tuchtprocesrecht wenselijk?», preadvies, Handelingen 1971 der Nederlandse Juristen-Vereeniging, deel I. Voor België zij vermeld: Francis Delpérée, *L'élaboration du droit disciplinaire de la fonction publique*, L.G.D.J., Parijs, 1969; maar, zoals de titel zelf reeds aangeeft, blijft dit boek beperkt tot het tuchtrecht binnen het openbaar ambt.

Elk tuchtrecht is groepsrecht. De auteur biedt geen definitie, wel een eigen indeling op basis van het criterium vrijwilligheid: van het meest vrijwillige tuchtrecht — «Verenigings»-tuchtrecht — over het beroepentuchtrecht (meestal een wettelijk tuchtrecht) naar het «tuchtigingsrecht» (hiërarchisch tuchtrecht), o.m. in het openbaar ambt).

Het proefschrift van De Doelder behandelt inzonderheid enkele procesrechtelijke problemen, formele aspecten, naast bekende algemene problemen (verhouding strafrecht/tuchtrecht, het beginsel «nulla poena sine lege, e.d.).

In het laatste hoofdstuk «Wenselijk tuchtrecht» bepleit de auteur de invoering van wetgeving, veelal ook weer op het vlak van de procedure. Hij suggereert het wettelijk tuchtrecht te integreren in het strafrecht, en is voorstander van een kaderwet (zie ook de reeds geciteerde studie van Delpérée).

Veel nieuws bevatten de voorstellen eigenlijk niet.

Het interessantste hoofdstuk is — jammer genoeg — nu reeds achterhaald: «De invloed van verdragen en de Grondwet»; zie Europees Hof voor de Rechten van de Mens, 23 juni 1981, zaak Le Comte, Van Leuven en De Meyere; 10 februari 1983, Albert en Lecomte; Y. Vanden Bosch, «De dokterszaak van 23 juni 1981», *R.W.*, 1981-82, 1283-1284; P. Lemmens; «Een nieuwe tuchtzaak voor het Europees Hof», *R.W.*, 1983-84, 83-87, met noot P. Lemmens; zie ook de nieuwe Nederlandse Grondwet.

Wat helemaal ontbreekt in dit boek is een analyse van de toepassing van tuchtrecht: in hoever betreft het hier ereregels, etische fouten of technische, professionele tekortkomingen?

Al bij al, een academische oefening, weinig concreets.

L.P. Suetens

J.H. SIKKES, *De ambtenaar in zijn recht. Een beknopte oriëntatie op de voorschriften over de rechten en verplichtingen van het overheidspersoneel*, Reeks Recht en Welzijn, nr. 13, Van Loghum Slaterus/W.E.J. Tjeenk Willink, Deventer/Zwolle, 1983, 190 blz.

In de Reeks Recht en Welzijn worden opgenomen boeken met een meer informatief dan opiniërend karakter, bestemd voor een ruim publiek, ook niet-juristen, en waarbij de nadruk ligt op in de praktijk veel voorkomende vragen en problemen.

«De ambtenaar in zijn recht» past volkomen in die reeks. Op een goed gestructureerde wijze, in een heldere en eenvoudige taal, biedt de auteur een zeer duidelijk overzicht van en inzicht in het Nederlandse ambtenarenrecht, het geheel van rechtsregels dat de positie van de ambtenaren regelt.

In Nederland waren er ± 20.000 ambtenaren in 1850, 91.000 in 1910, 212.000 in 1930, 420.000 in 1960, 578.000 in 1975 (15 % van de actieve beroepsbevolking).

In dit uitstekend werk behandelt Sikkes achtereenvolgens: het begrip «ambtenaar», de benoeming (aanstelling), de regeling van de ambtelijke rechtspositie, de rechten en plichten van de ambtenaren, het tuchtrecht, de beëindiging van het ambtelijk dienstverband, de rechten en plichten van gewezen ambtenaren, de rechtsbescherming door speciale administratieve rechtscolleges, d.i. de tien

ambtenarengerechten in eerste aanleg en de Centrale Raad van beroep in beroep — de Raad van State is in Nederland niet belast met ambtenarenzaken —, de vakorganisaties en de regeling van het overleg en de medezeggenschap.

Zoals alleen reeds uit deze opsomming blijkt, een volledig overzicht, goed geschreven, prettig om te lezen, en in al zijn eenvoud, toch leerrijk.

Wanneer verschijnt een dergelijk boek(je) in België?

L.P.S.

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht, 1984

nr. 1, januari-februari

Waarheen met de staatsvorming? Dehaene, J.L., Toespraak bij de installatie van het Studiecentrum voor de Hervorming van de Staat; Gol, J., Inleidende uiteenzetting bij de installatie van het Studiecentrum voor de Hervorming van de Staat; Van den Oosterkamp, J.S., Steunverlening aan ondernemingen in moeilijkheden in Nederland en België, mede in het licht bezien van het gemeenschapsrecht en de rechtsbescherming; Ceuleers, J., Gemeenschappen en Gewesten: Vragen rond de evenredige samenstelling van de executieven; Raad van State, Afdeling Wetgeving, Advies van 29 september 1983 bij een amendement op een voorstel van wet «tot wijziging van de wet 1 april 1971 houdende oprichting van een Regie der Gebouwen» (regularisatie van niet-statutair aangeworven personeel); X., Fiscaal en sociaal statuut van de sportbeoefenaars; Berckx, P., Kroniek Onderwijs; Daenens, M., Rubriek Gemeentewezen; Rechtspraak Raad van State; Boekbesprekingen.

Revue de droit international et de droit comparé, 1983

nr. 1

Ganshof van der Meersch, W.J., Le respect des droits fondamentaux de l'homme, condition exigée du droit des états européens; Dalcq, R.O., Hanotiau, B., en Philippe, D., Tendances du droit de la responsabilité; Dumon, F., Quelques constatations et considérations relatives au droit public; Frédericq, S., Droit de l'assurance; Rigaux, F., L'internationalisation du droit étatique; Screvens, R., L'évolution récente du droit pénal; Van Hecke, G., Réflexions sur l'état présent de l'unification du droit; Van Houtte, L'imprécise frontière entre fiscalité et parafiscalité; Van Ommeslaghe, P., L'apparence comme source autonome d'obligations et le droit belge; Comptes-rendus des journées Mexicaines de l'Association H. Capitant; Dijon, X., Le surcroît du droit par rapport à la loi: une prise de position du tribunal constitutionnel de la République Fédérale d'Allemagne; Sace, J., Chronique de jurisprudence; Findorff, E.A., Chronique de législation (République populaire de Chine); De Vroede, P. en Struyven, D., Vers une protection accrue du consommateur en droit communautaire: quelques projets.

Revue de droit pénal et de criminologie, 1984

nr. 2, februari

Leclercq, J., Le Procureur Général près la Cour d'Appel. Quelques aspects de sa fonction; Spielman, A., L'exécution des interdictions de conduire judiciaires au Grand-Duché de Luxembourg; Screvens, R., Processus et perspectives de la justice pénale dans un monde en évolution.

Revue du notariat belge, 1984

nr. 2731, januari

De Page, Ph., Le testament international et sa mystique; Ledoux, J.L., Conséquences de la faillite d'une société de prêts par intervention sur les droits et obligations des emprunteurs et prêteurs.

nr. 2732, februari

Philippe, D., en Taverne, M., Bref aperçu de la nouvelle loi relative aux contrats de louage des biens immeubles; De Valckneer, R., noot onder Rb. Hoei, 16 mei 1983 (limitatieve toepassing van art. 223 B.W.); Godfroid, M., Le droit d'usage d'un mur mitoyen (noot onder Cass. 1 oktober 1983); Tulkens, J., noot

onder Rb. Brussel, 6 januari 1984 (verwerping van nalatenschap, afwezigheid van notariële akte, nietigheid).

Tijdschrift voor Belgisch handelsrecht, 1984

nr. 3, maart

Prosmans, J., Les A.S.B.L. peuvent-elles exercer des activités de nature économique ou commerciale?; Wymeersch, E., De regelen van de borgtocht zijn niet op het aval toepasselijk (noot onder Cass. 3 april 1981); Wymeersch, E., noot onder Cass., 29 maart 1983 (Roerende waarden, aard van de reglementering, K.B. van 12 november 1969, het solliciteren van meer dan vijftig vennoten omvat ook het aanspreken van vennoten); P., noot onder Bergen, 1 juni 1983 (autoverzekering, aansprakelijkheid exploitatie, samenloop van verzekeringen, art. 12 van de wet van 11 juni 1874 niet toepasselijk).

Revue trimestrielle de droit européen, 1983

r. 4

Cartou, L., La politique de l'énergie; Jeantet, F. Ch., et Kovar, R., Les accords de distribution et de service des véhicules automobiles et l'article 85 du traité C.E.E.; Bergeres, M.C., Vers un statut fiscal communautaire des holdings?; Dutheil de la Rochère, J., en Syngellakis, A., L'application du droit communautaire par les juridictions britanniques au cours de l'année 1982; Chemel, A., Mise en place générale du droit communautaire des transports (années 1981 et 1982); Cartou, L., Chronique de législation communautaire; Bazex, M., noot onder H.v.J., 6 juli 1982 (overheidsonderneming, doorzichtigheid van de verhouding tussen de lid-staten en de overheidsondernemingen).

Tijdschrift voor sociaal recht, 1983

nr. 7-8

Elst, R., Het begrip «bezoldigde activiteit» voor een gewoon hoogleraar; Dirix, E., Over de cumulatie van overlevingspensioen en gemeenschappelijke schadevergoeding; De Clercq, H., Het toepassingsgebied van het Verdrag België-Nederland en het sociaal statuut der zelfstandigen; Hallemans, P., noot onder Arbrb. Brussel, 24 juni 1982 (werkloosheid, terugvordering); H.D., noot onder Arbrb. Brugge, 25 oktober 1982 (pensioen, verzoek tot provisioneel bedrag na vonnis van toekenning).

Weekblad voor privaatrecht, notariaat en registratie, 1984

nr. 5686, 25 februari

Croes, A.L., Over de positie van de verhuurder in de twist tussen zijn huurders; R.J.M. Smit, Naschrift; Heuff, W., Recente rechtspraak. meerderjarigenbewind?;

nr. 5687, 3 maart

Breukers, B.J., De vertrouwensleer, de notariële akte en de gastarbeider; Tolner, I.J., De verwerking van de W.I.R. bij (minnelijk) onteigening.

nr. 5688, 10 maart

Breukers, B.J., De vertrouwensleer, de notariële akte en de gastarbeider; Lubbers, A.G., Begintiger van een vereniging; Van der Burg, V.A.m., Naschrift; Luijten, E.A.A., Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Huwelijksvermogensrecht.

nr. 5689, 17 maart

Beekhuis, J.H., Mandeligheid in het Nieuwe Burgerlijk Wetboek; Van Mourik, M.J.A., Naschrift; Van Herten, J.H.S., De rechtspositie van lichaam, lijk, stoffelijke resten, organen en niet-menselijke implantaten.

Tijdschrift voor Notarissen, 1984

nr. 2, februari

De Vroe, J., De «afwezige» erfgenaam in de notariële praktijk; Van de Poel, V., De verkoping van onroerende goederen na gerechtelijk akkoord met boedelafstand. Notariële aspecten; Celis, R., noot onder Cass., 8 december 1981 (boedelbeschrijving — eed — tweede vakantie — geen onweerlegbaar vermoeden van afsluiting van boedelbeschrijving); R.R., noot onder Luik, 27 juni 1983 (echtscheiding door onderlinge toestemming — beding waarbij het bestuur over de kinderen en hun goederen door de ouders gezamenlijk of afwisselend wordt toegekend — geldig).